ПРЯМУЄМО РАЗОМ

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

ІЕД

СТІЙКІ СПОДІВАННЯ

Основні економічні тенденції та очікування у вересні 2024 за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств», #NRES

Оксана Кузяків, виконавча директорка ІЕД
Євген Ангел, старший науковий співробітник ІЕД
Ірина Федець, старша наукова співробітниця ІЕД
Анастасія Гулік, наукова співробітниця ІЕД

15 жовтня 2024 року

ПРО «НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ»

Опитування щомісяця

Найсвіжіші дані зібрано 16 – 30 вересня**, 2024**

ВИБІРКА: **у вересні** опитано **473 підприємства**

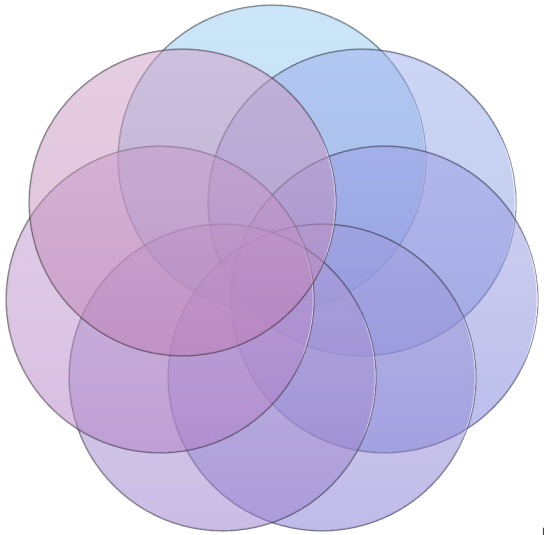

Проведено вже **29 опитувань** (з травня 2022 року)

Підприємства **усіх розмірів**

Сектори: **Промисловість +** (Ритейл, Агро)

Географія: **21 з 27** регіонів України

ГОЛОВНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ВЕРЕСНЯ 2024

У вересні **темпи відновлення порівняно з минулим роком покращилися,** і показники компаній **продемонстрували приріст** порівняно з попереднім місяцем.

Очікування на наступні **3 та 6 місяців залишаються оптимістичними,** хоча й не змінюються, тоді як **плани на 2 роки трохи покращилися.** Проте **рівень невизначеності у 2-річній перспективі також дещо зріс.**

Брак працівників став ключовою **перешкодою** для ведення бізнесу

Брак працівників – це проблема

Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників, % респондентів

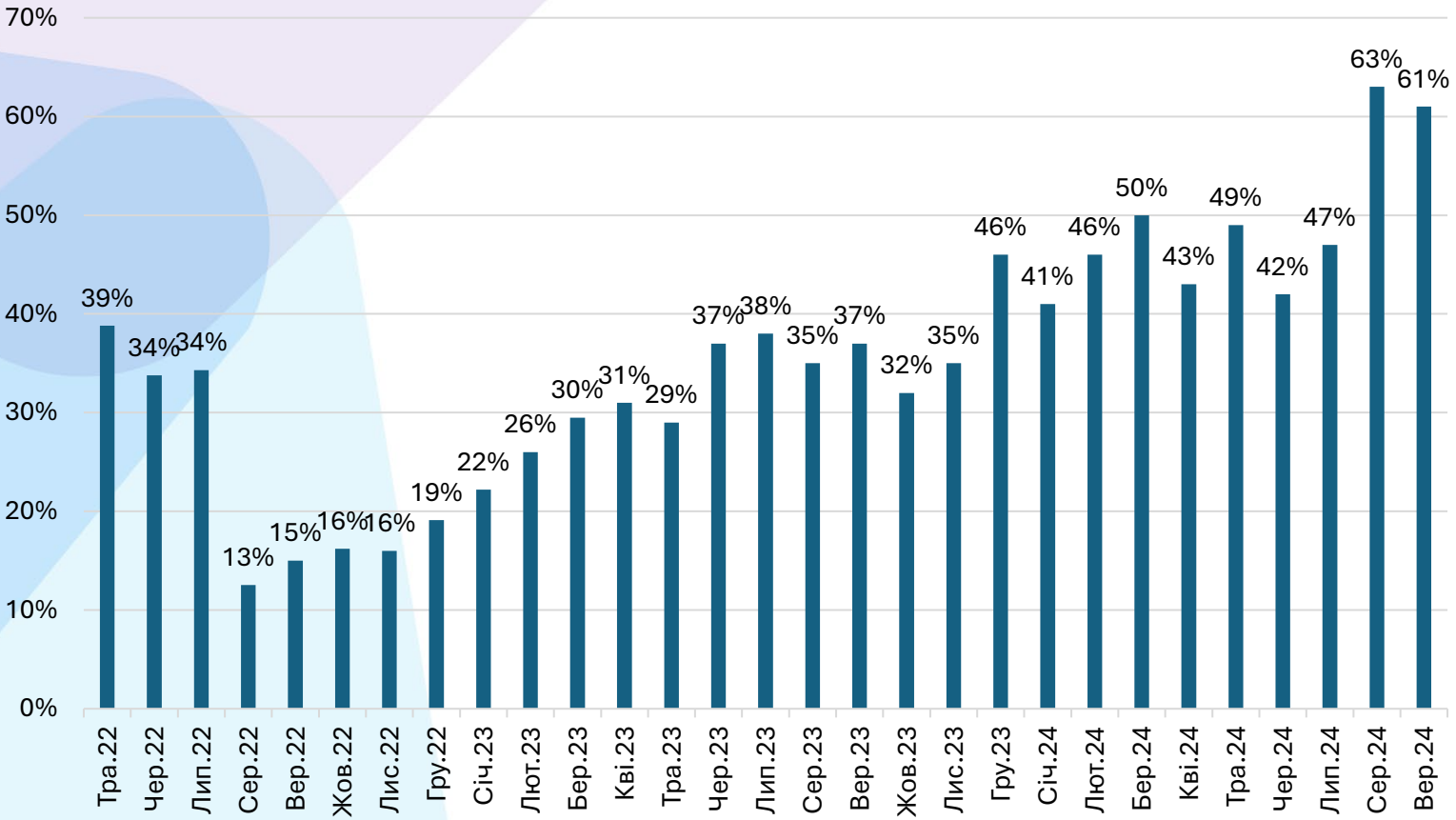

У вересні 2024 року «брак робочої сили» став перешкодою №1 для ведення бізнесу

Відновлення та перспективи

ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ 1.

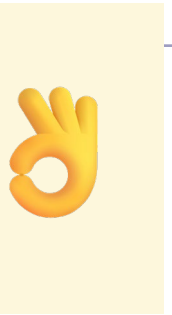

Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА) **покращився**, збільшившись із 0,08 до 0,12

% підприємств, що **працюють на повну потужність не змінюється**, водночас **далі зростає % підприємств, що працюють на менш ніж 25% потужності**

Агрегований Показник Перспектив Промисловості (АППП) **залишається без змін** вже чотири місяці поспіль

Індекс відновлення ділової активності (ІВДА)* покращився

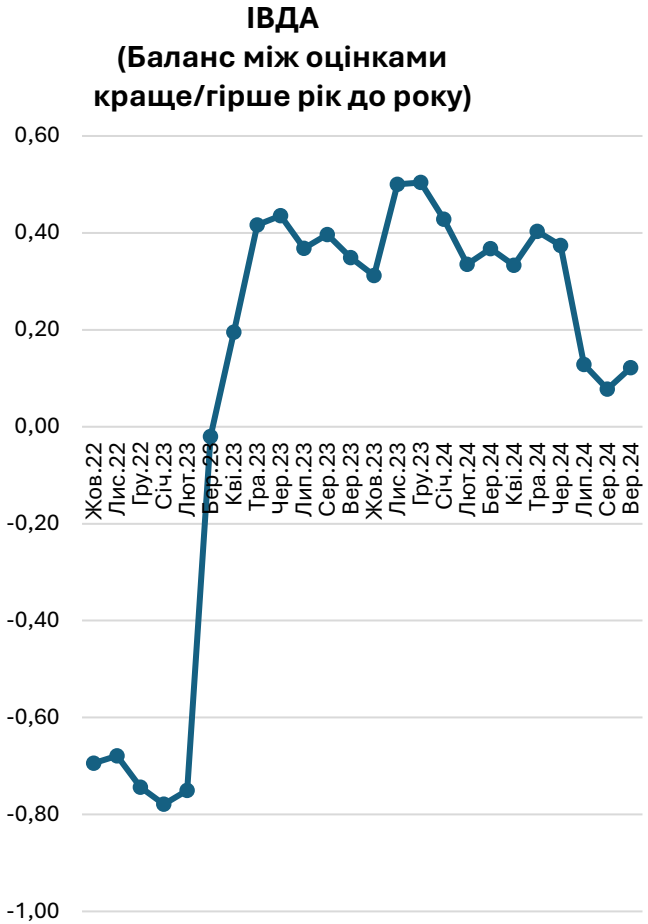

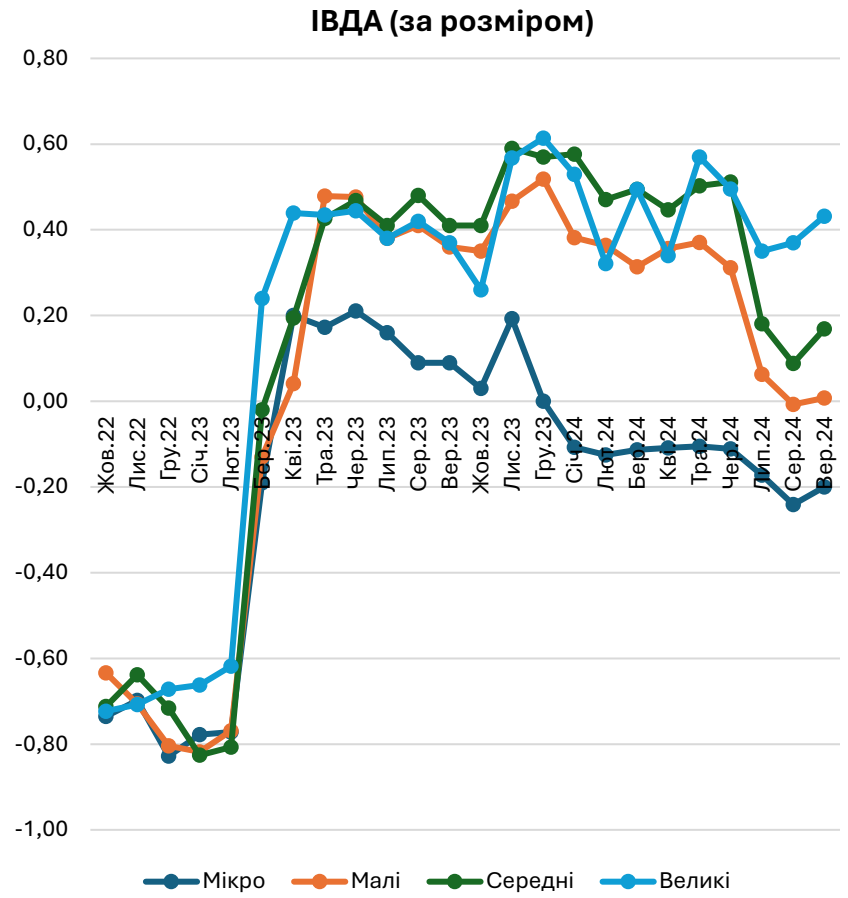

ІВДА ҐРУНТУЄТЬСЯ НА ПИТАННІ, ДЕ МЕНЕДЖЕРИ ПОРІВНЮЮТЬ “ЯК Є ЗАРАЗ” VS “ЯК ЦЕ БУЛО РІК ТОМУ”

У вересні 2024 порівняно до липня **Індекс Відновлення Ділової Активності** (ІВДА) **покращився**, збільшившись із 0,08 до 0,12 (шкала від -1 до +1)

<u>Коливання у відсотковому розподілі відповідей наступні:</u>

- % підприємств, які повідомили, що їх **ділова активність краща, ніж минулого року, несуттєво, проте збільшився**, із 28,3% у серпні до 30% у вересні
- % підприємств, які повідомили, що їх **ділова активність гірша, ніж минулого року, зменшився** із 20,6% до 18%

Водночас:

- **Суттєво не змінилась частка тих, хто не відчув змін** порівняно з минулим роком (51,1% у серпні та 52% у вересні)

АЛЕ є суттєві відмінності в залежності від розміру підприємств

Значення ІВДА **зросло для всіх підприємств** незалежно від розміру, водночас, не дивлячись на зростання, **показник мікропідприємств залишається найнижчим з від'ємним значенням.**

«Зараз» vs «до 24 лютого 2022»: збереження тенденції до зменшення завантаженості потужностей

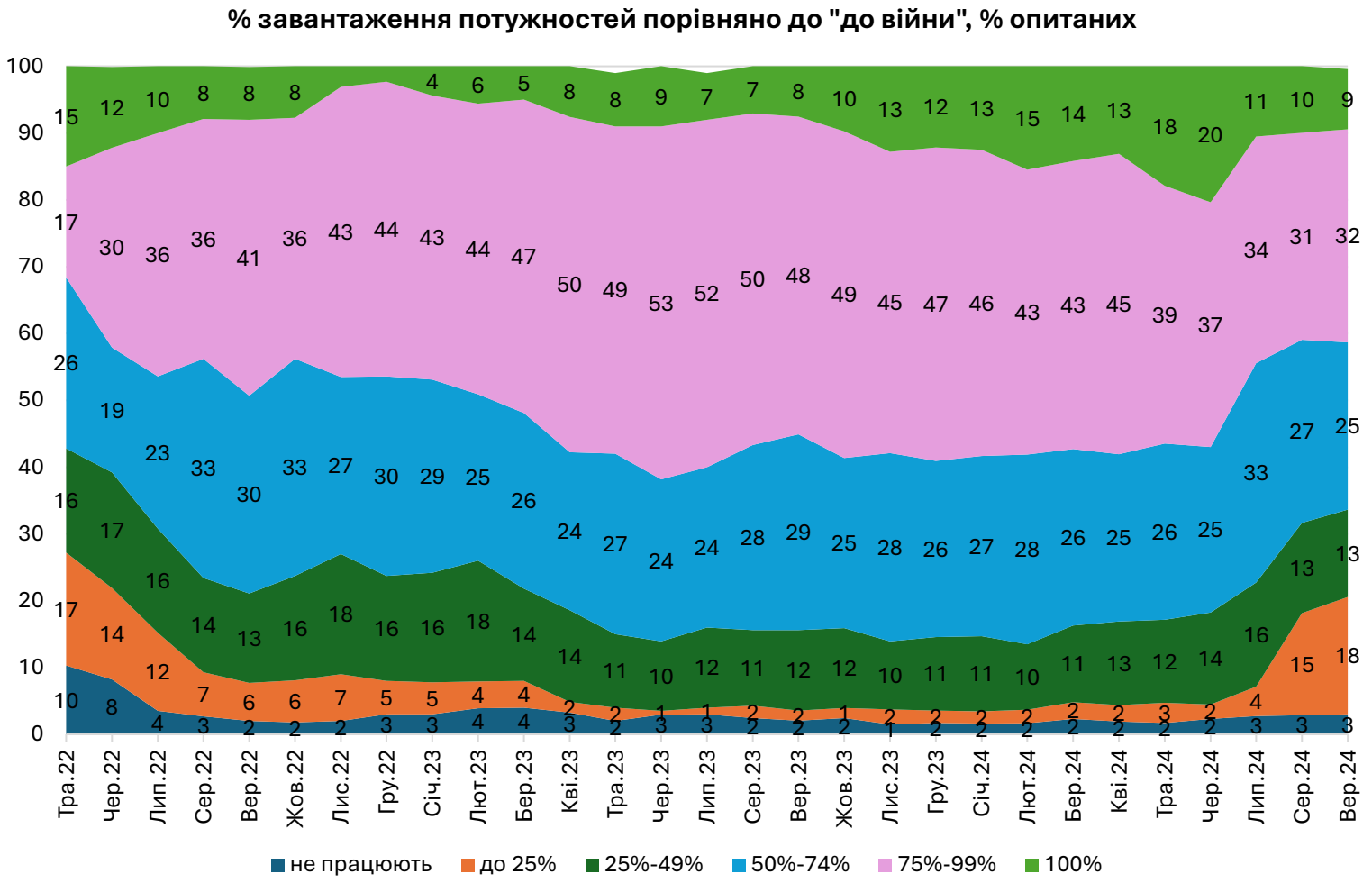

Результати продовжують поступово погіршуватись:

- Частка підприємств, що **працюють на 100% потужності**, у вересні порівняно до серпні **суттєво не змінилась** (9% vs 10%)
- Частка підприємств, що **працюють майже на повну потужність, також суттєво не змінилась** (31% у серпні та 32% у вересні)
- Частка підприємств, що **працюють із завантаженістю до 25% потужності продовжує зростати** (4% у липні, 15% у серпні та 18% у вересні)
- **% підприємств, які взагалі не працюють, суттєво не змінюється**

Агрегований показник перспектив промисловості (АППП)*

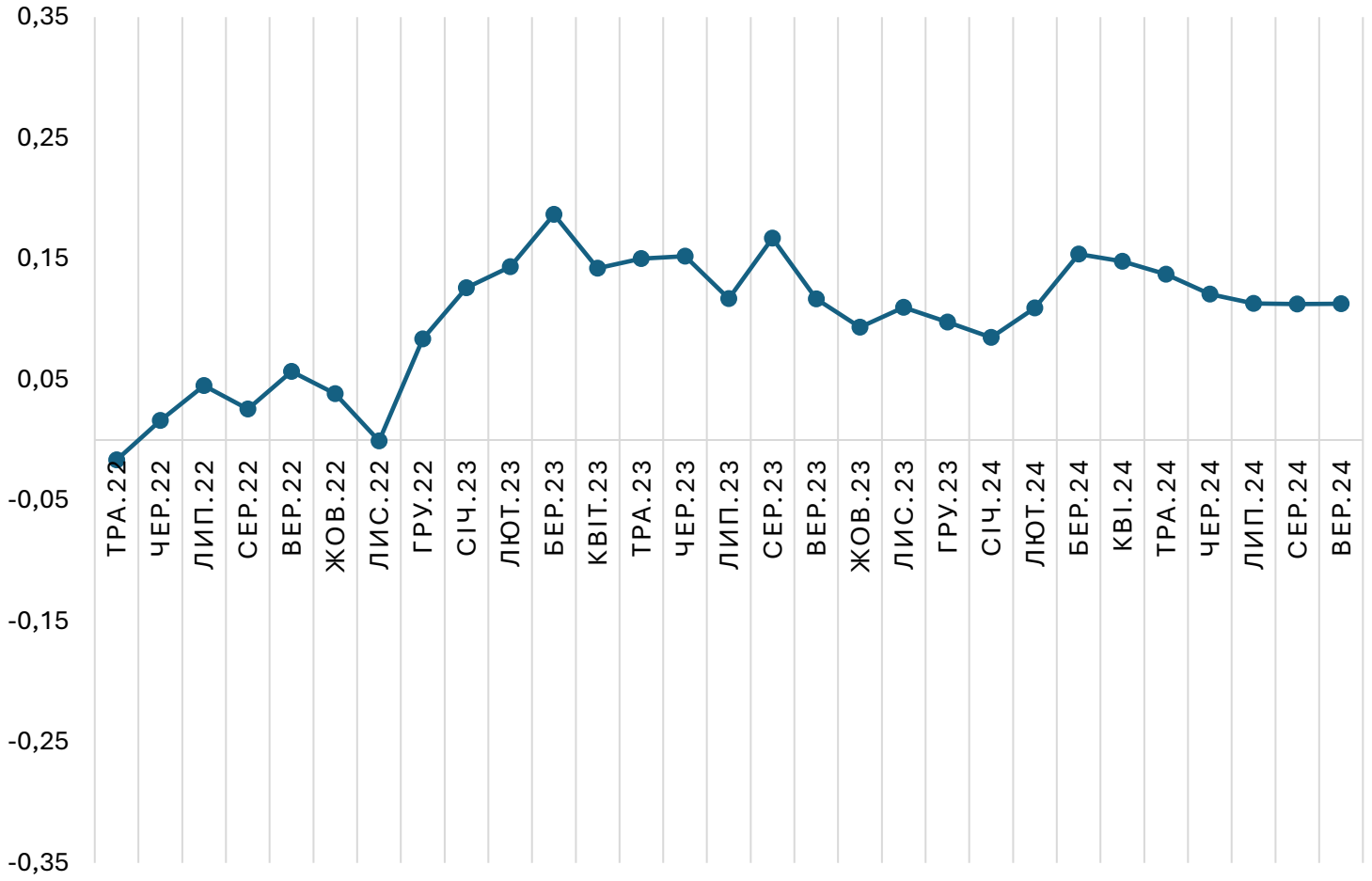

АППП не змінюється вже три місяці поспіль та становить 0,11

У вересні 2024 року порівняно з серпнем коливання складових АППП такі:

- **Очікування виробництва** (ОВ) **суттєво не змінились** (0,38 у вересні vs 0,39 у серпні)
- **Складова запаси готової продукції** (ЗГП) **також суттєво не змінилась** та становить -0,01 (три місяці поспіль значення становило 0,01)
- Складова **обсяг нових замовлень** (ОНЗ) **як і минулого місяця** становить -0,05

**АППП= ОВ+ОНЗ+(-ЗГП)/3*

Майбутнє та невизначеність

ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ 2. НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Невизначеність у 6-місячній перспективі для фінансово-економічної ситуації на підприємстві **не змінилась та зросла** для загально-економічного середовища в країні

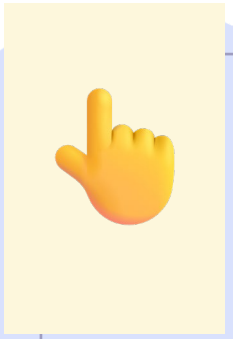

Невизначеність у перспективі 3-х місяців зменшилась

Невизначеність у 2-річній перспективі суттєво зросла

Невизначеність зросла для загальноекономічного середовища та зменшилась для більшості виробничих показників

В перспективі півроку:

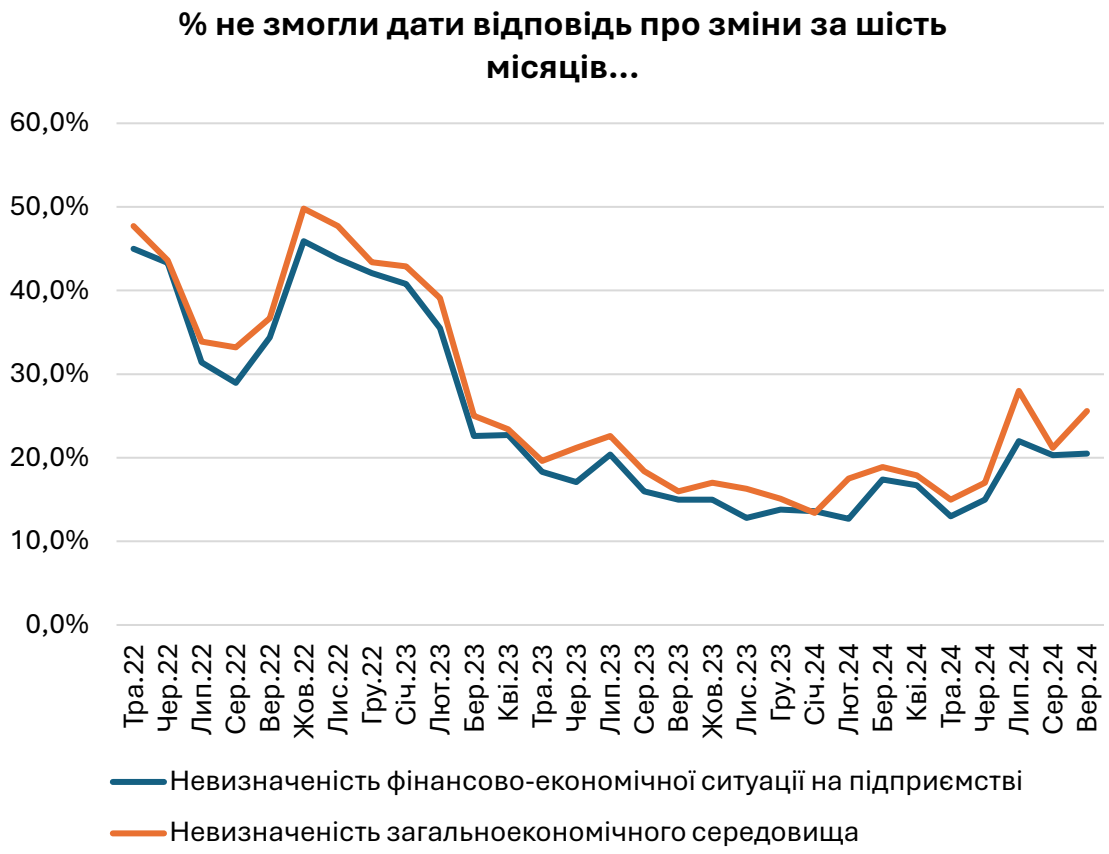

В перспективі трьох місяців:

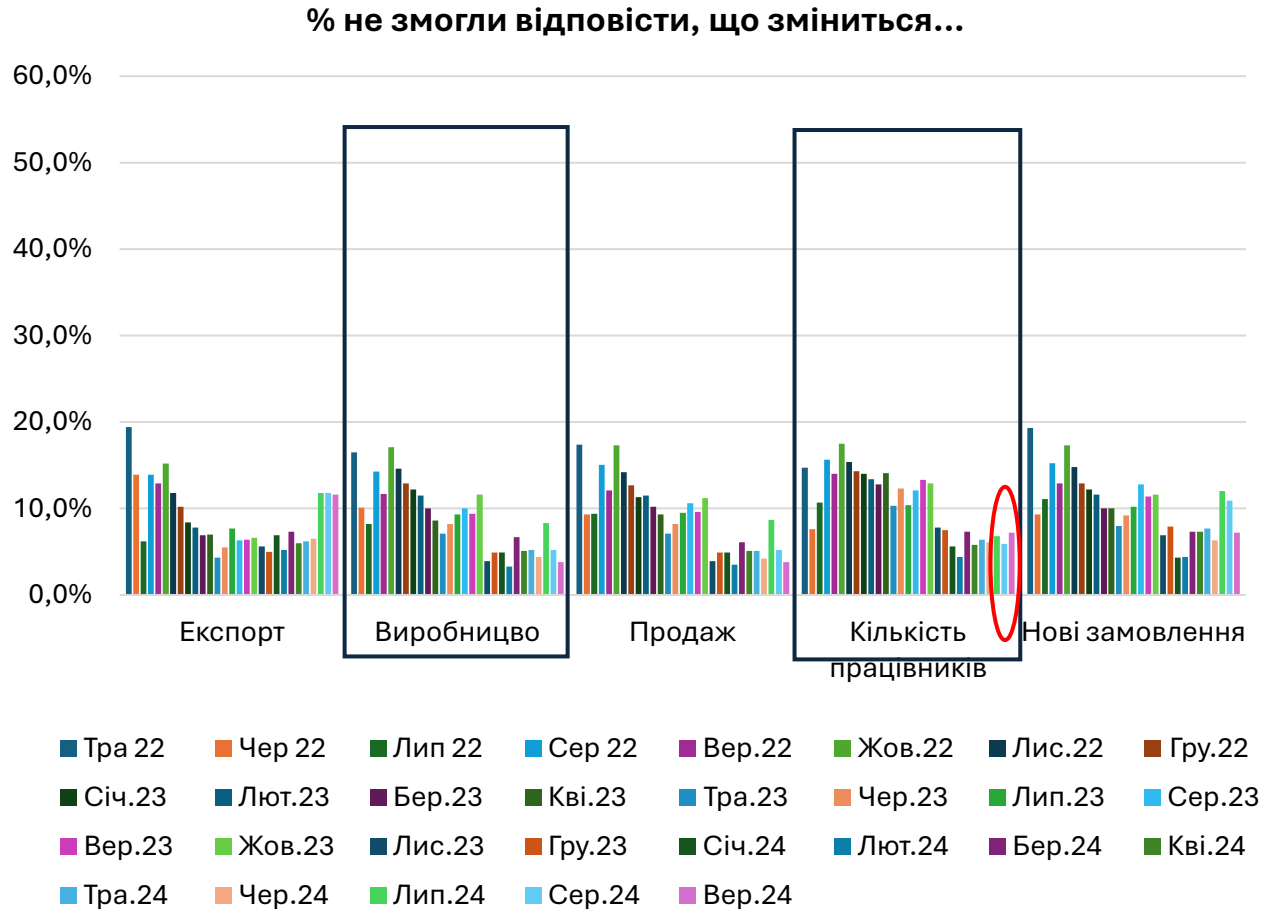

Невизначеність у довгостроковій перспективі суттєво зросла

"Важко передбачити, що буде з діяльністю підприємства через 2 роки", % підприємств

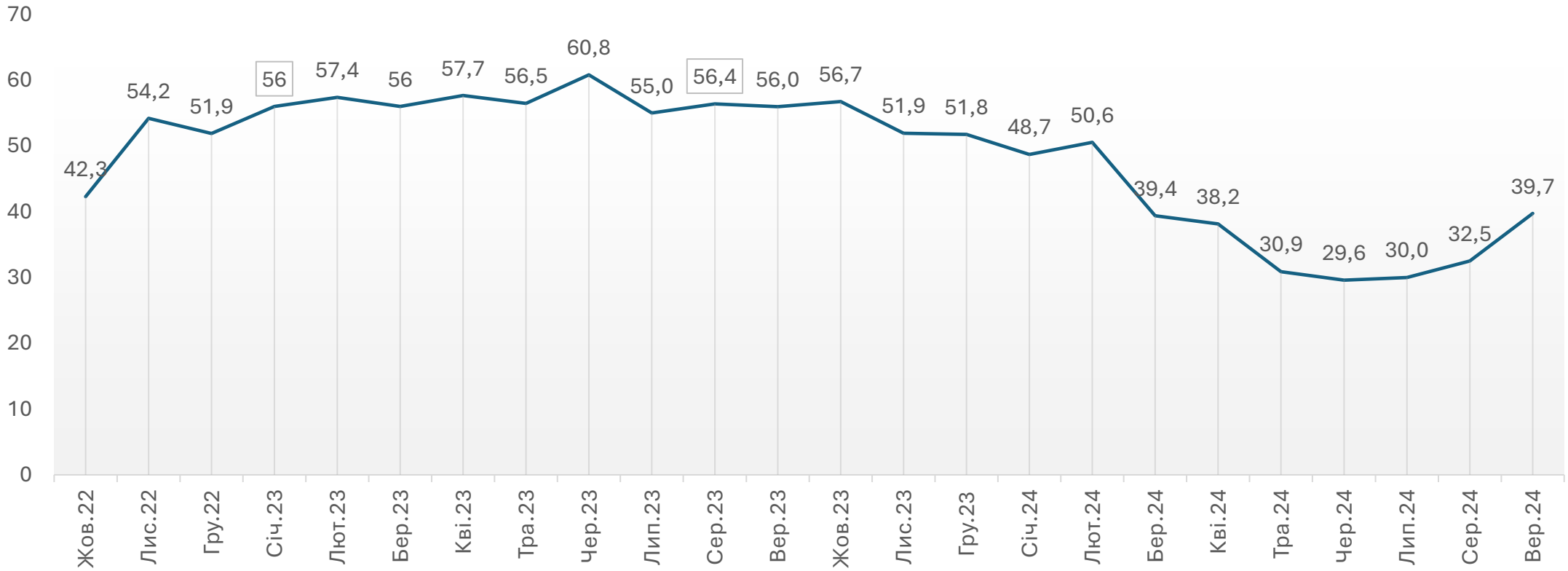

% підприємств, які **не мають уявлення про свої плани на 2 роки – суттєво зріс** (із 32,5% у серпні до 39,7%)

ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ 3. ДОВГОСТРОКІ ОЧІКУВАННЯ

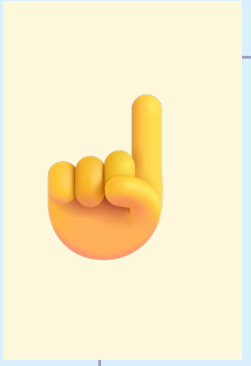

Очікування на дворічну перспективу несуттєво збільшились, із 0,13 до 0,15

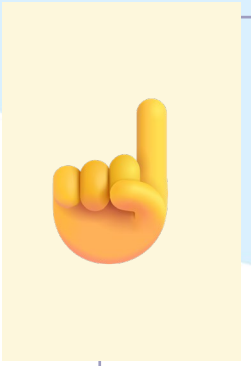

6-місячні очікування щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві **залишаються позитивними** а для загально-економічного середовища **позитивні очікування навіть дещо покращились**

Очікування у довгостроковій перспективі несуттєво зросли

Індекс очікуваних змін у довгостроковій перспективі

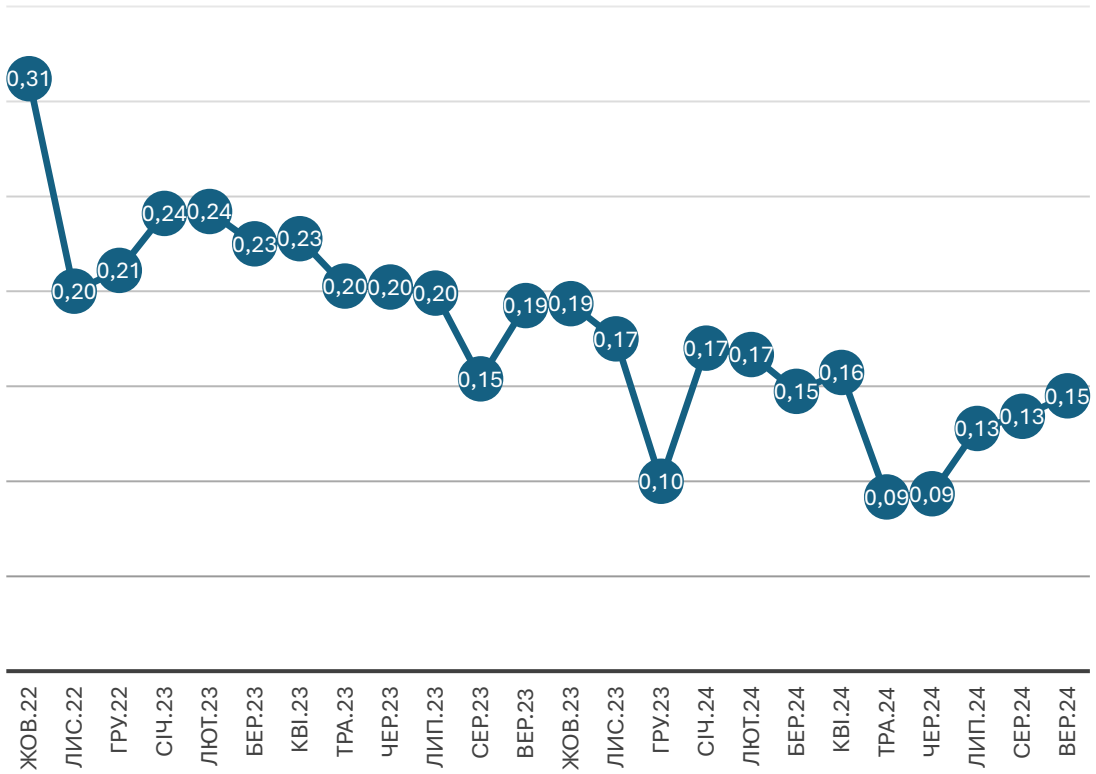

- Індекс очікуваних змін у перспективі на 2 роки у вересні порівняно до серпня дещо зріс, із 0,13 до 0,15
- Шкала з -1 (погано) до +1 (добре)

Очікування у дворічній перспективі

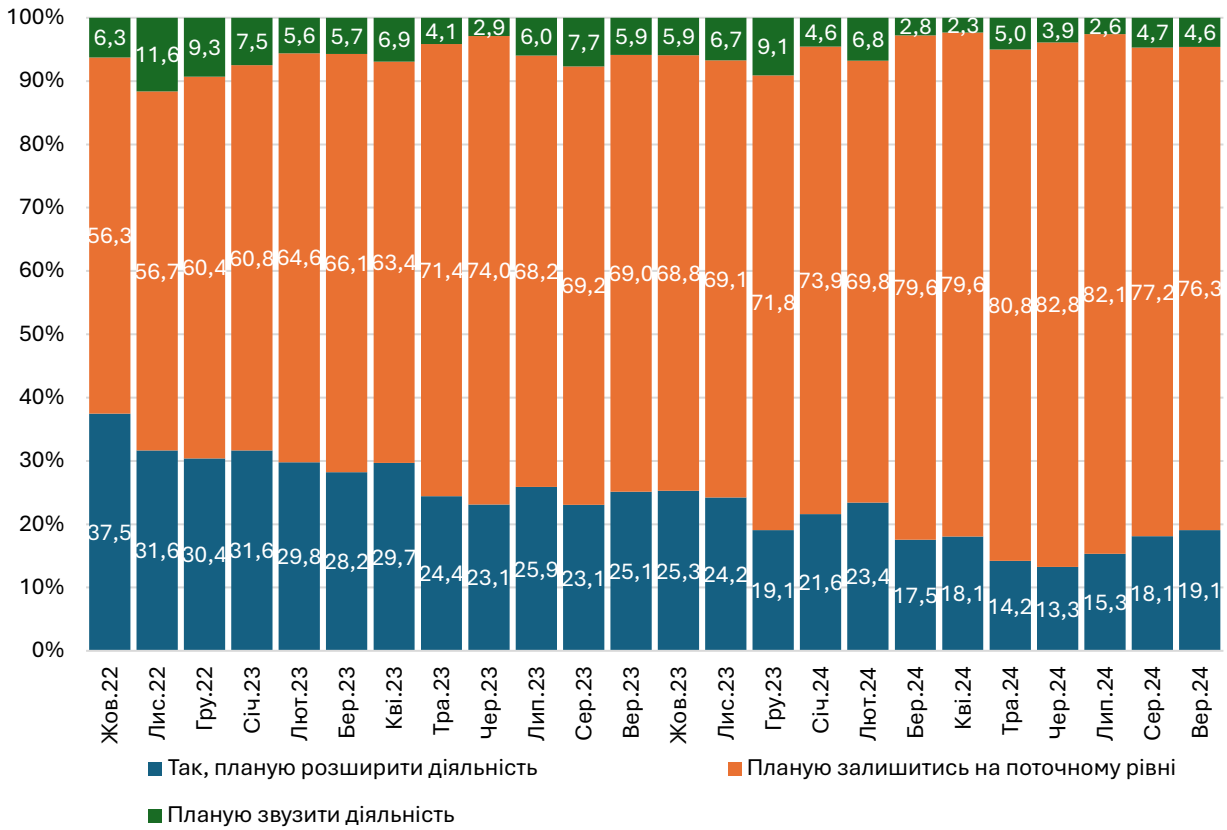

- У вересні порівняно до серпня **частка тих, хто планує звузити діяльність та частка тих, хто планує її розширити суттєво не змінились**

6-місячні перспективи: Оптимізм +

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

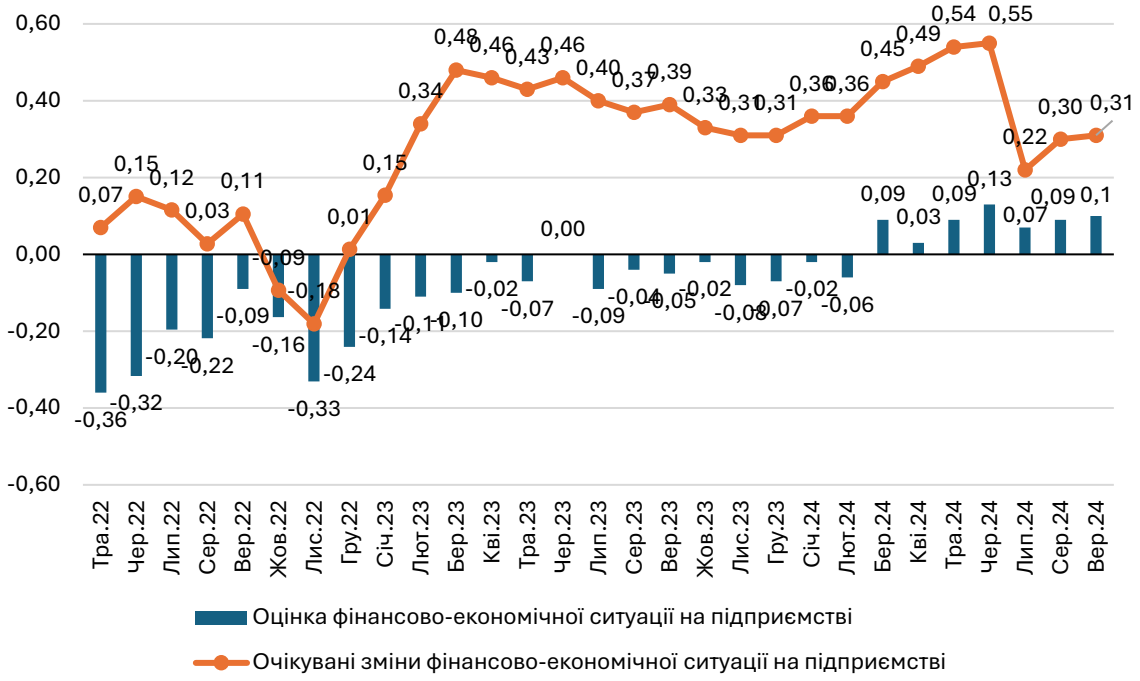

- **Оцінки фінансово-економічної ситуації на підприємстві не змінились** та показник становить 0,10 (було 0,09)
- **Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації також залишаються без істотних змін** та показник становить 0,31 (було 0,30)

Загально-економічне середовище в країні

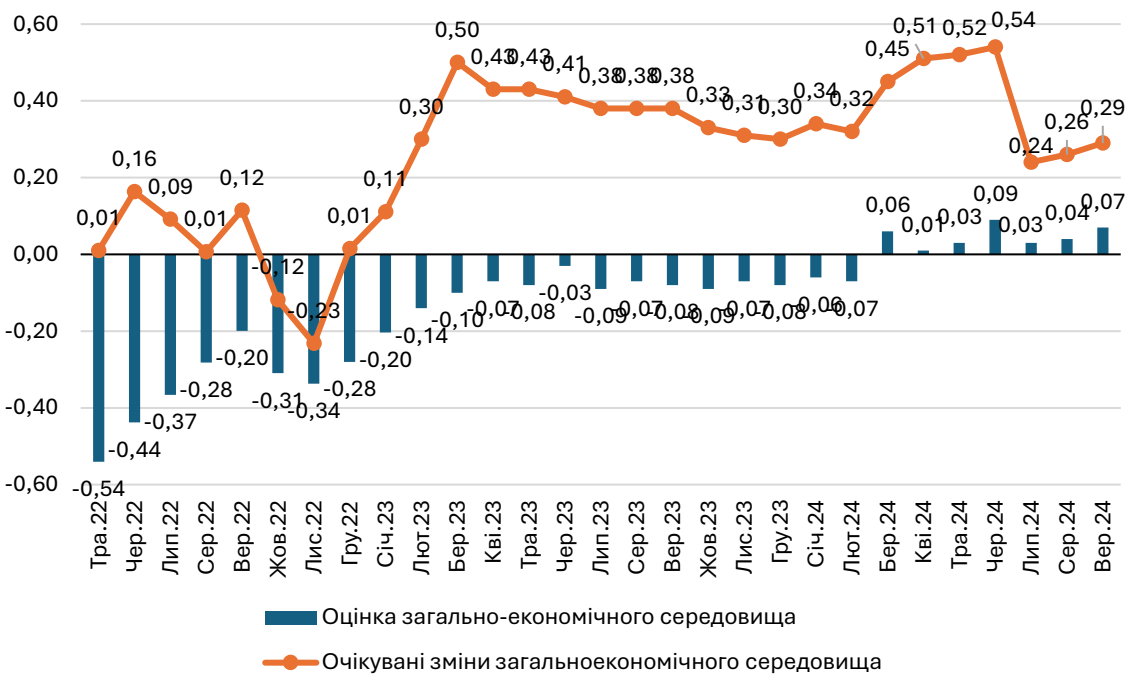

- **Оцінки загальноекономічного середовища в країні дещо покращились** та показник зріс із 0,04 до 0,07
- **Очікування щодо змін загальноекономічного середовища також несуттєво зросли**, із 0,26 до 0,29

Динаміка змін результатів роботи підприємств та короткострокові очікування

ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ 4. Вересень vs серпень та короткострокові очікування

У виробничих показниках **перервалась тенденція до погіршення результатів**, водночас **очікування суттєво не змінюються**

Очікування щодо **зайнятості дещо погіршилися**, компанії очікують **більш активного зростання кількості працівників у вимушених відпустках** порівняно з попередніми місяцями.

Індекс змін експорту дещо покращився та **очікування** у тримісячній перспективі **суттєво не змінились**

Очікування як для **цін на сировину та матеріали, так і для цін на готову продукцію значно зросли** у вересні порівняно з серпнем

Виробництво: результати покращились, очікування без змін

Результати (вересень до серпня)

- % підприємств, які **нарощували обсяги виробництва суттєво не змінився** (25,8% у вересні vs 23,2% у серпні)
- % підприємств, що **скоротили обсяги виробництва зменшився** (із 20,1% у серпні до 14,6% у вересні)

Індекс змін збільшився, із 0,12 до 0,18

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **планують збільшення обсягів виробництва** в найближчі 3-4 місяці, **суттєво не змінився** (38,2% у серпні та 38,5% у вересні)
- % підприємств, які **очікують скорочення обсягів виробництва також без суттєвих змін** (4,8% у серпні та 5,5% у вересні)

Індекс очікуваних змін виробництва без суттєвих змін, 0,38 (було 0,39)

Виробництво, балансові показники

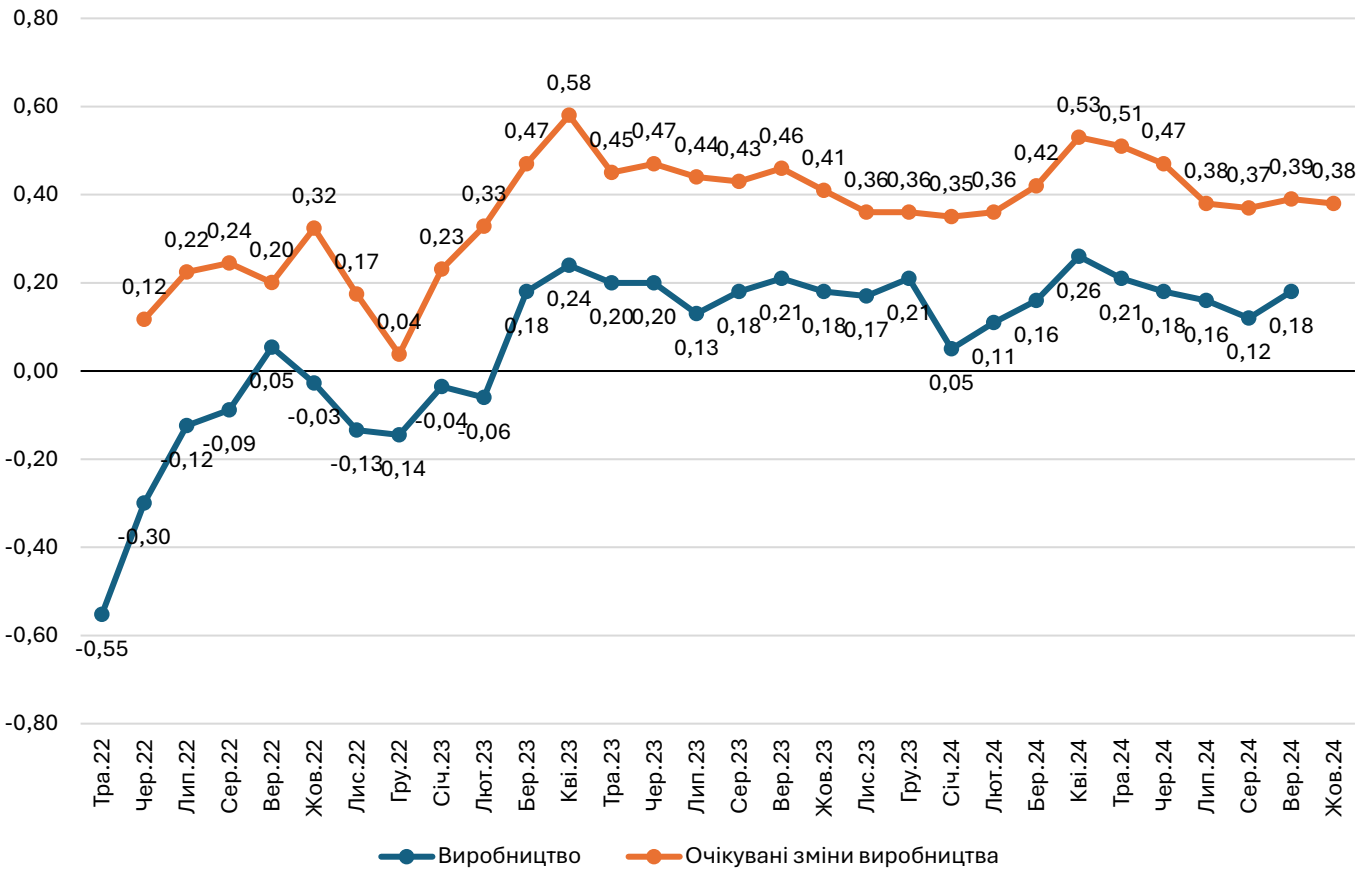

Експорт: результати та очікування істотно не змінюються

Результати (вересень до серпня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання експорту, суттєво не змінився** (21% у серпні vs 22,6% у вересні)
- % підприємств, що **повідомляють про скорочення експорту, також майже без змін** (16,2% у серпні та 15,8% у вересні)

Індекс змін дещо зріс, та становить 0,13 (було 0,09)

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання експорту, збільшився** (із 31,8% у серпні до 37,9% у вересні)
- % підприємств, які **планують скоротити експорт без суттєвих змін** (7,9% у серпні та 8,2% у вересні)

Індекс очікуваних змін експорту становить 0,34 (було 0,32)

Експорт, балансові показники

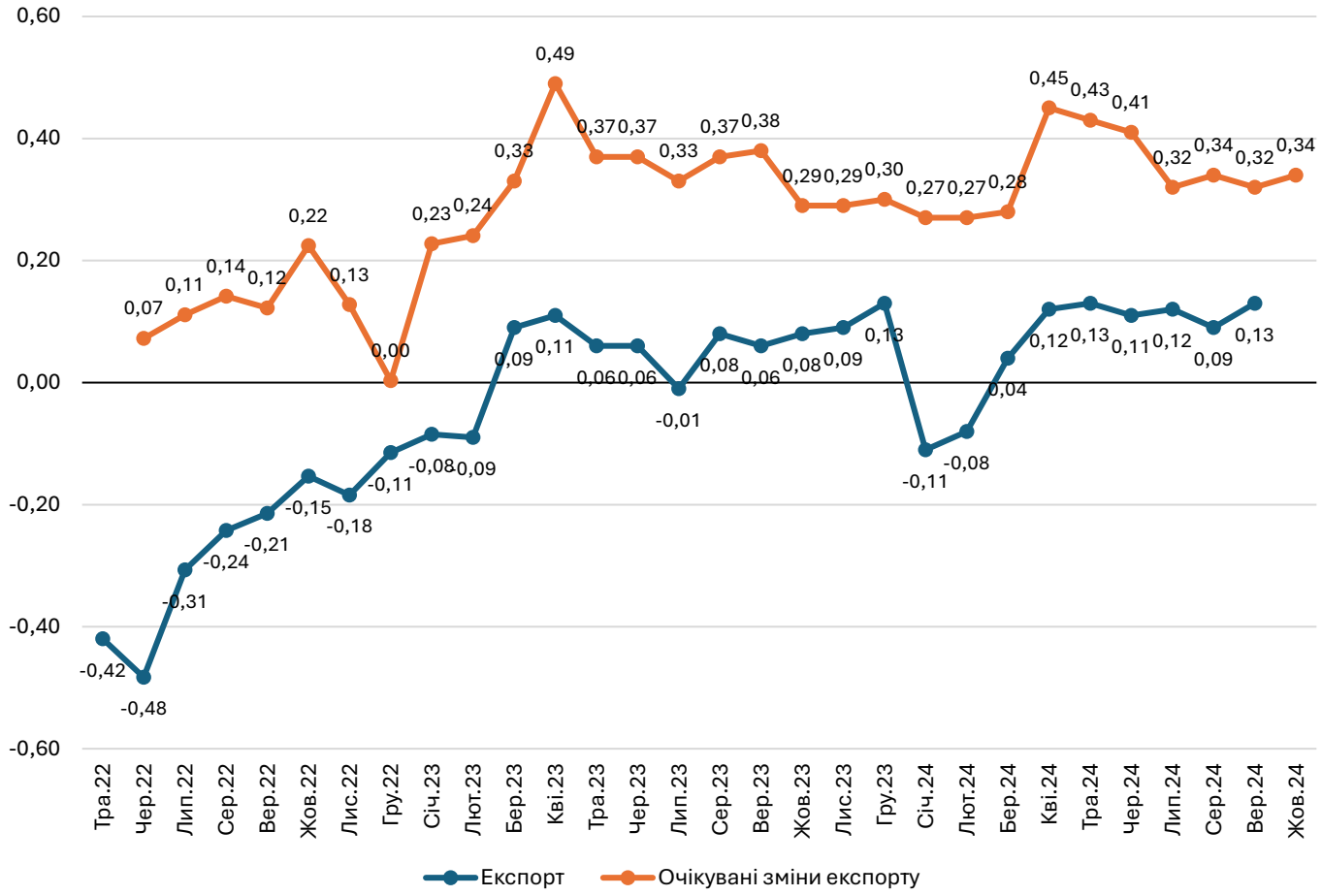

Продажі та нові замовлення: покращення результатів, очікування без змін

Продажі

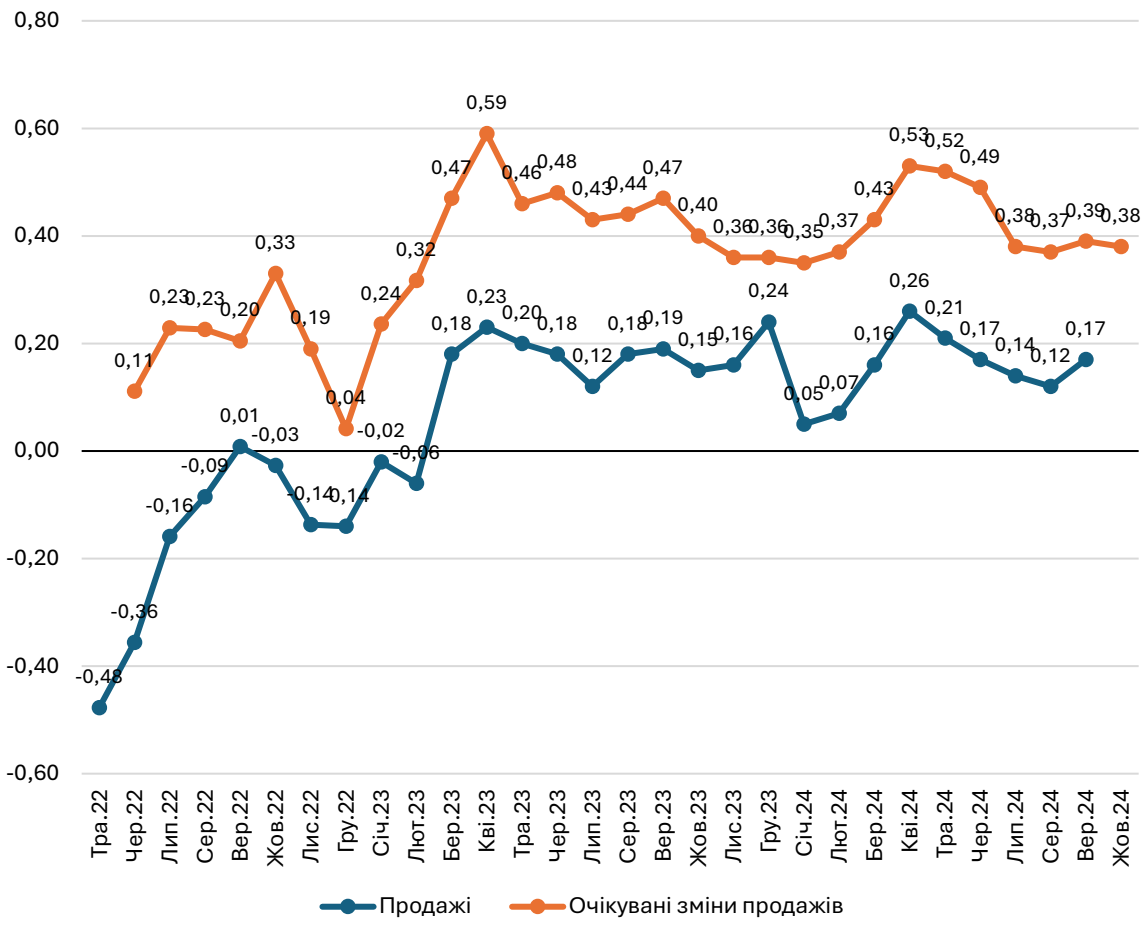

Нові замовлення

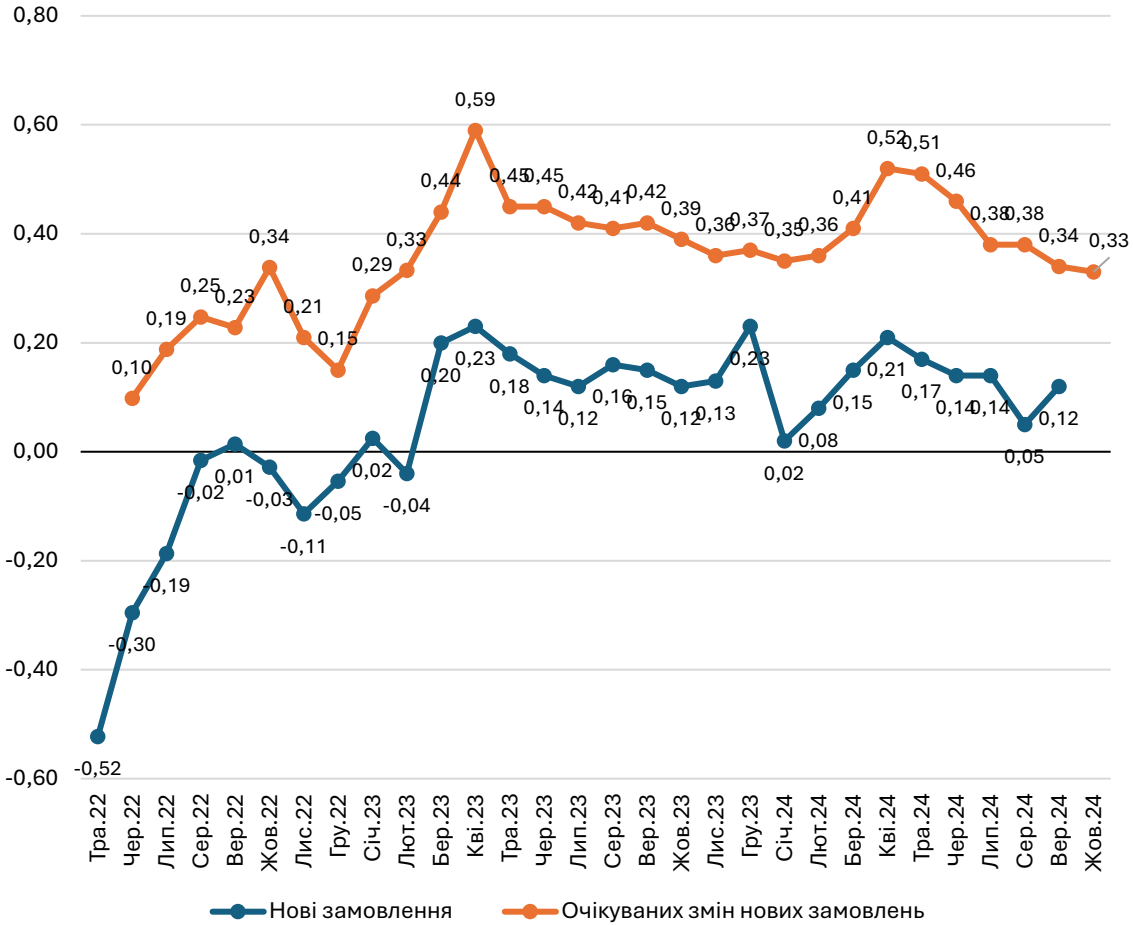

Портфель нових замовлень

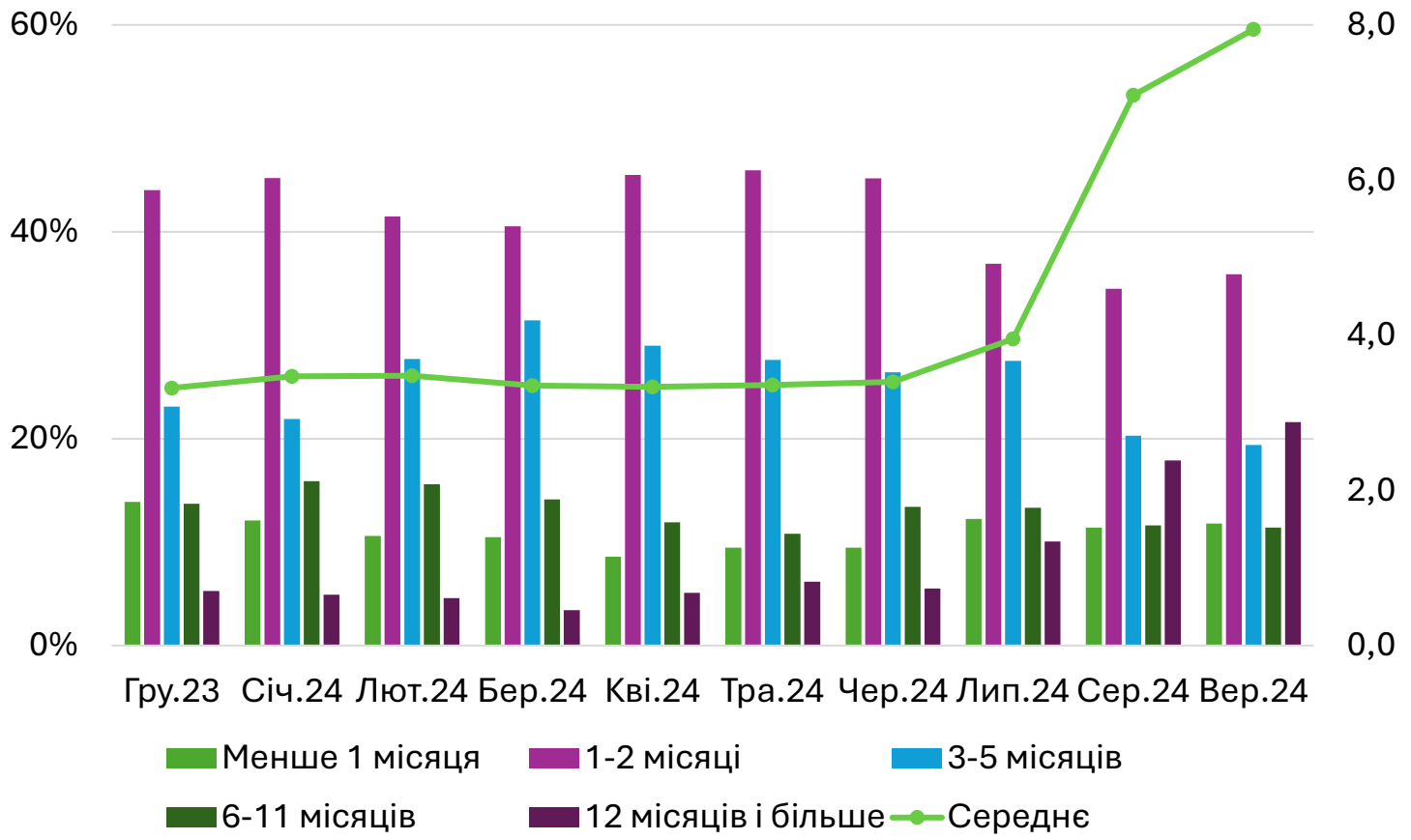

У **вересні 2024 року портфель замовлень зріс порівняно** з серпнем та досяг свого найбільшого середнього значення за весь період опитування

- Середній термін **нових замовлень склав 7,9 місяця** – це найбільше значення за весь період опитування, а також більше, ніж було у серпні (7,1 місяця)
- Зокрема, зросла частка підприємств із **замовленнями на рік та більше наперед (до 22%).**
- Водночас частка підприємств, які мають замовлення **не більше ніж на 2 місяці, склала 46%,** що є одним з найменших рівнів за останній рік.

Динаміка цін

Ціни на сировину та матеріали: очікується, що швидкість зростання значно прискориться

Результати (вересень до серпня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання цін, суттєво не змінився** (30% у серпні та 29,4% у вересні)
- % підприємств, які вважають, **що ціни на сировину та матеріали зменшились, також суттєво не змінився** (2,9% у серпні та 2,4% у вересні)

Індекс змін цін на сировину та матеріали незначним чином зменшився, із 0,29 до 0,26

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання цін істотно зріс** (із 36% до 43,8%)
- % підприємств, які **очікують на зниження цін істотно не змінився** (3,6% у серпні та 2,1% у вересні)

Індекс очікуваних змін цін на сировину та матеріали збільшився, із 0,34 до 0,44

Ціни на сировину та матеріали, балансові показники

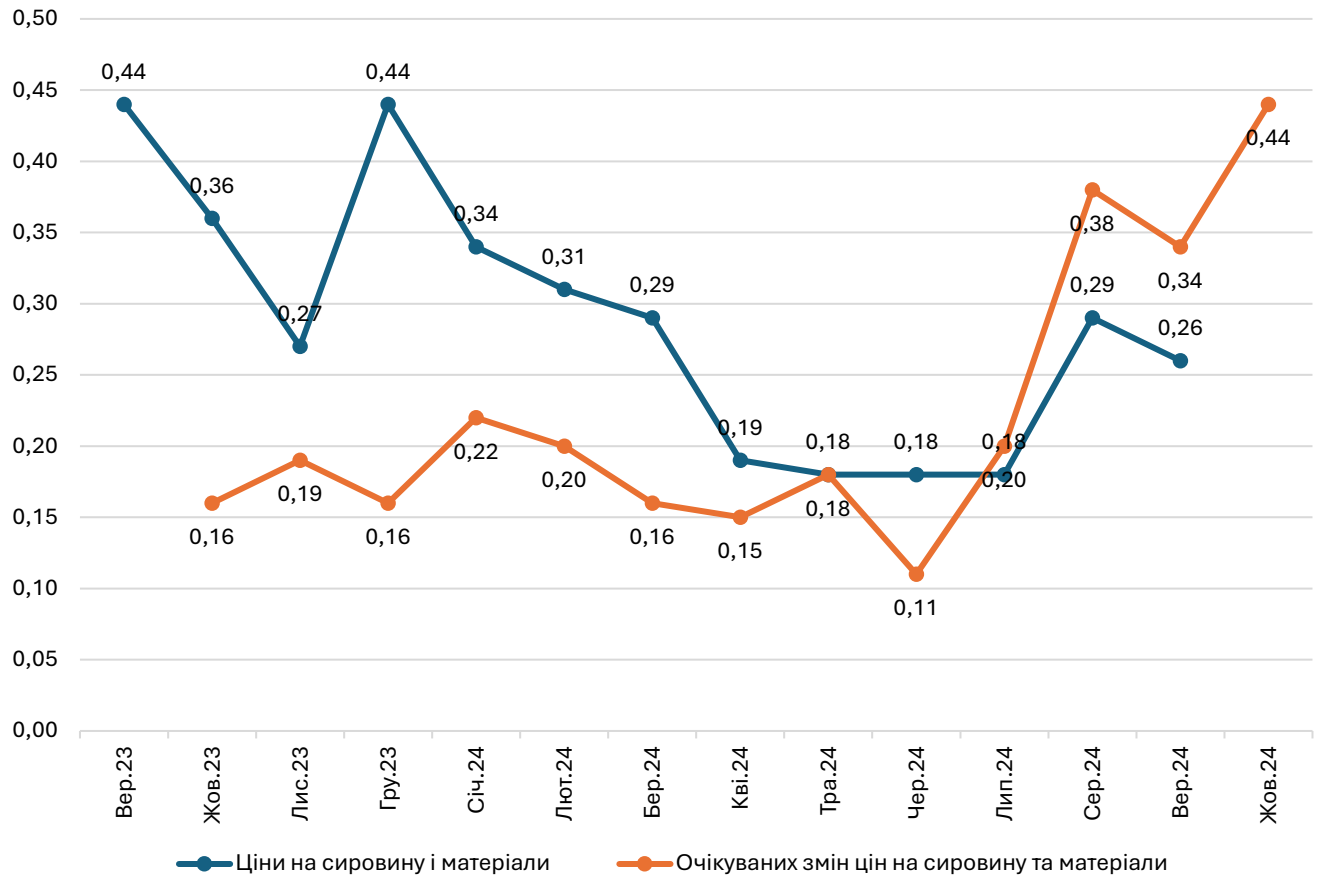

Ціни на готову продукцію: очікується, що швидкість зростання значно прискориться

Результати (вересень до серпня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання цін на готову продукцію, суттєво не змінився** (24,4% у серпні та 24,6% у вересні)
- % підприємств, які вважають, що **ціни на готову продукцію знизились також без суттєвих змін** (2,9% у серпні та 1,9%)

Індекс змін цін на готову продукцію несуттєво зменшився, із 0,24 до 0,22

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання цін істотно зріс** (із 34,6% до 41,3%)
- % підприємств, які **очікують на зниження цін несуттєво зменшився**, із 4,2% до 2,1%

Індекс очікуваних змін цін на готову продукцію збільшився із 0,32 до 0,42

Ціни на готову продукцію, балансові показники

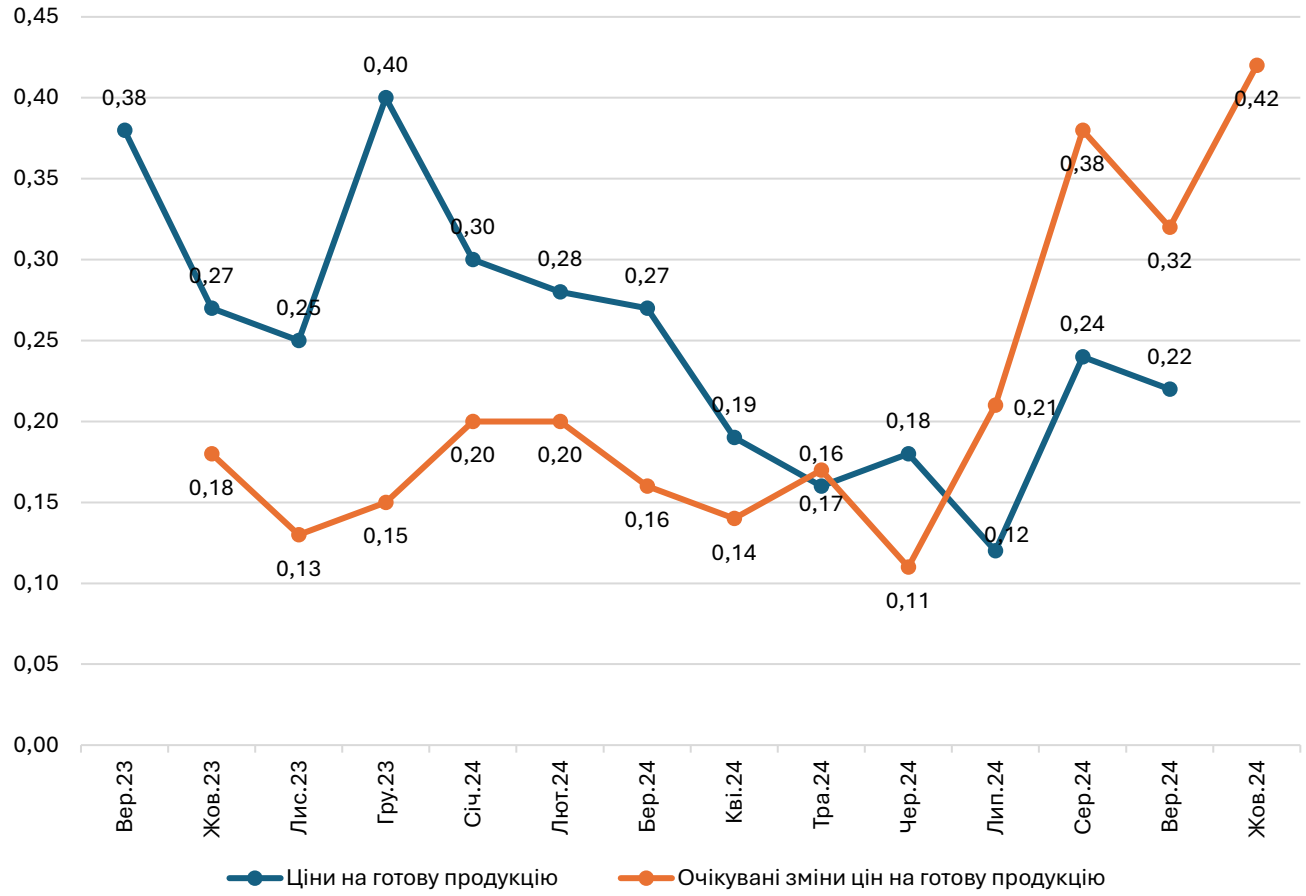

Зайнятість та ринок праці

Зайнятість: очікування дещо зменшились

Кількість працівників

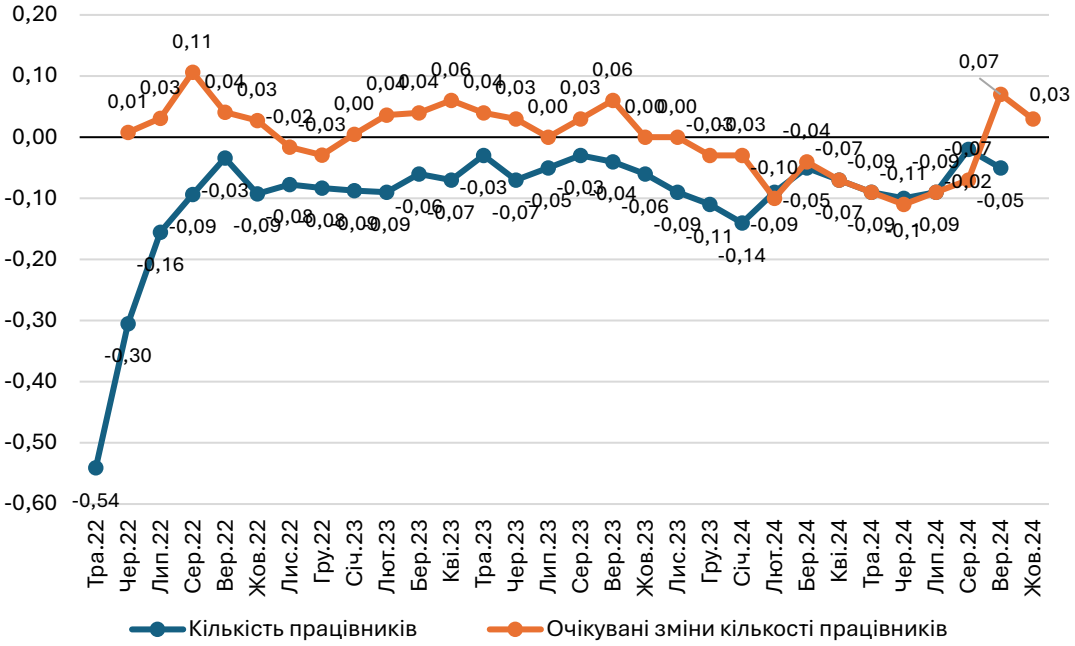

Кількість працівників у вимушених відпустках

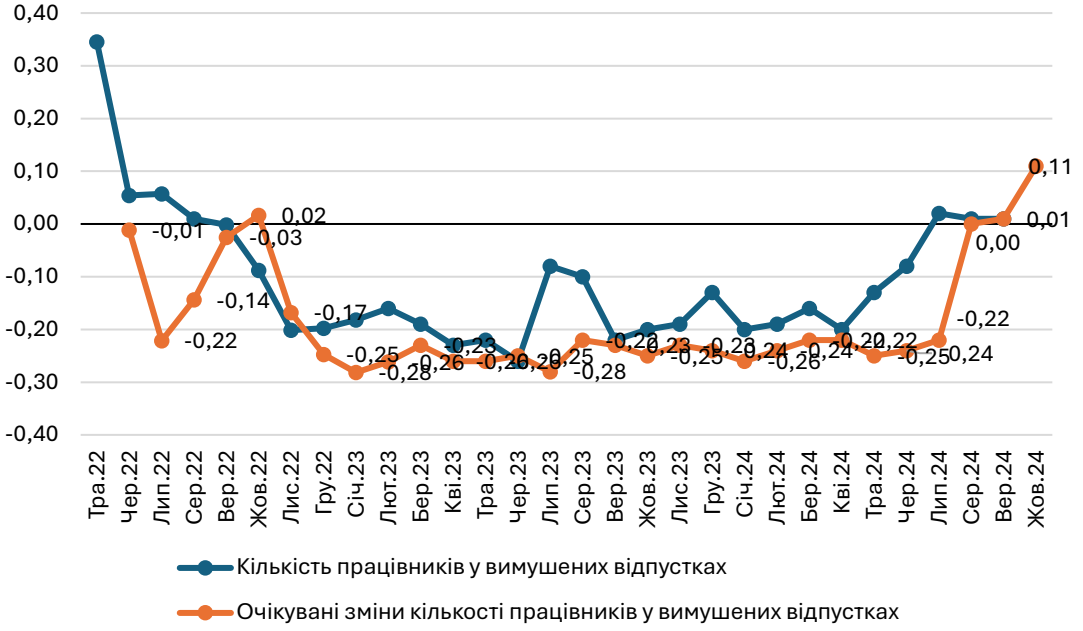

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, що **планують зростання зайнятості в найближчі 3-4 місяці, дещо зменшився** (із 14,6% у серпні до 12,1% у вересні)
- % підприємств, які **мають намір скоротити чисельність працівників, суттєво не змінився** (8% у серпні та 9,8% у вересні)

Індекс очікуваних змін зменшився із 0,07 до 0,03

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **планують збільшити кількість працівників у вимушених відпустках, суттєво зріс** (із 3,8% у серпні до 13,9% у вересні)
- % підприємств, які **планують скоротити працівників у вимушених відпустках, несуттєво зменшився**, (із 4,7% у серпні до 2,9% у вересні)

Індекс очікуваних змін збільшився з 0,01 до 0,11

Проблеми з пошуком кваліфікованих працівників знову зросли

Проблеми при пошуку працівників

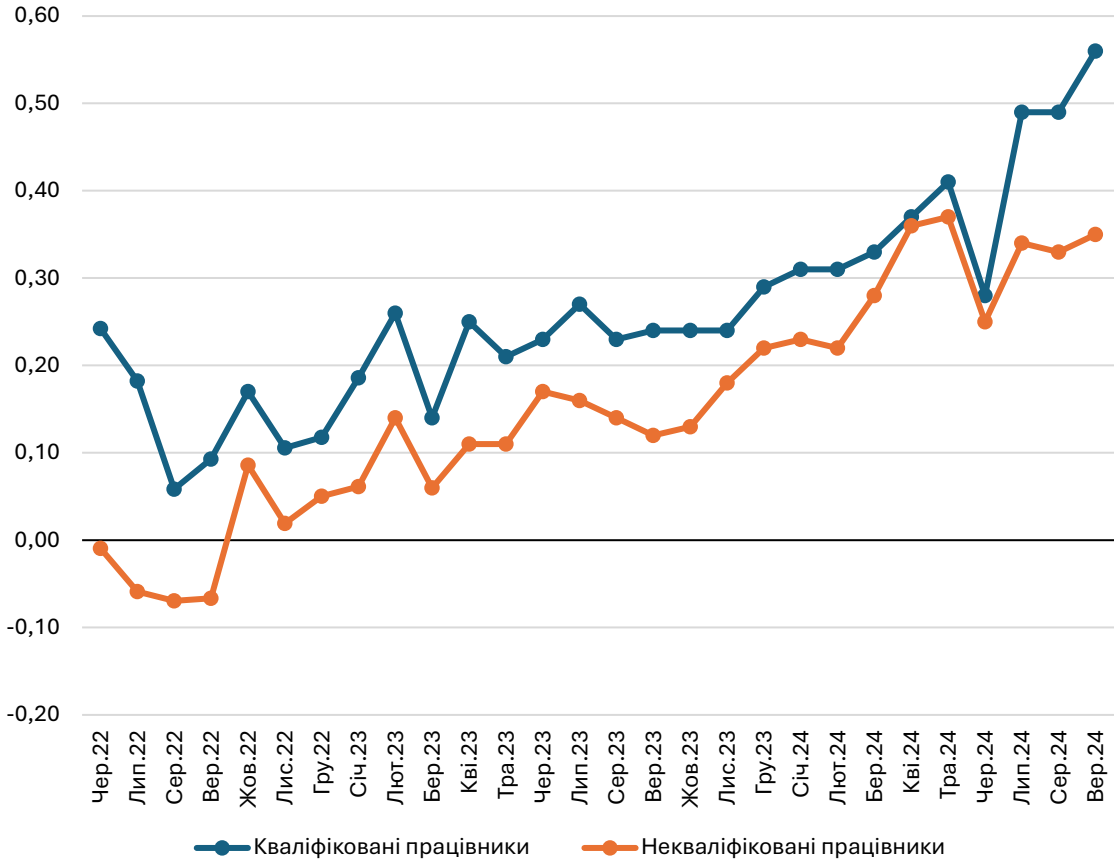

У вересні труднощі з пошуком працівників кваліфікованих працівників знову зросли

Кваліфіковані працівники:

% тих, хто повідомив, що **таких працівників знайти складніше, дещо зріс** (із 52,6% до 55,1%)

% тих, хто вважає що **кваліфікованих працівників стало легше знайти, несуттєво зменшився** (із 3,1% до 0,7%)

Індекс труднощів зріс до 0,56 (два місяці поспіль був 0,49)

Некваліфіковані працівники:

% тих, кому їх **важче шукати суттєво не змінився** (39,7% у серпні та 39,2% у вересні)

% тих, хто повідомив, що їх **легко знайти, також без істотних змін** (6,6% у серпні та 5,9% у вересні)

Індекс труднощів суттєво не змінився та становить 0,35 (було 0,33 у серпні та 0,34 у липні)

«Брак робочої сили» очолює список перешкод

- Частка підприємств, які вказали на **«брак робочої сили» як на перешкоду суттєво не змінилась** та становить 61% у вересні (було 63% у серпні)
- Водночас, **у переліку перешкод «брак робочої сили» піднялась з 2-го на 1-ше місце**

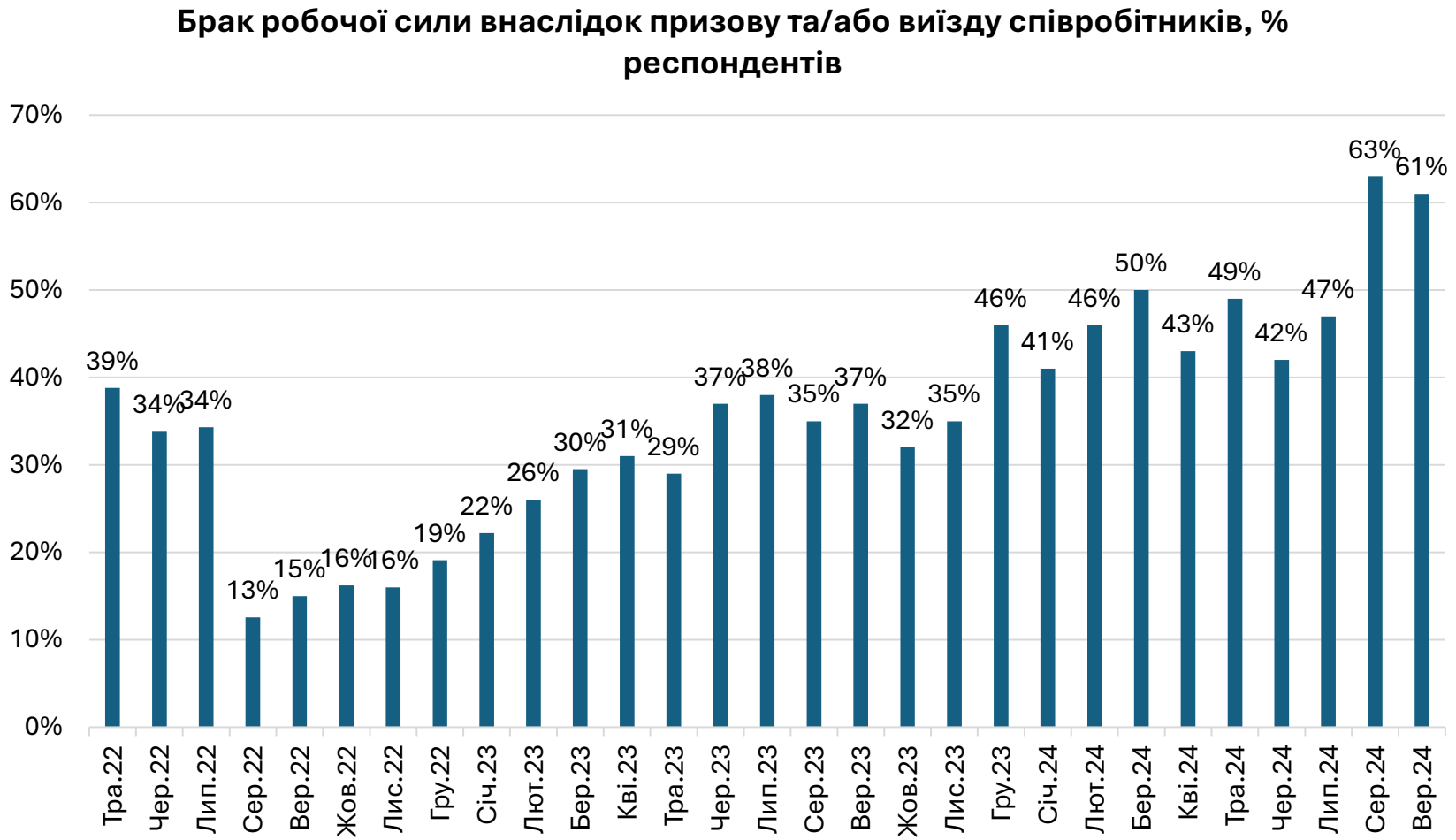

Перешкоди для ведення бізнесу. Політика уряду

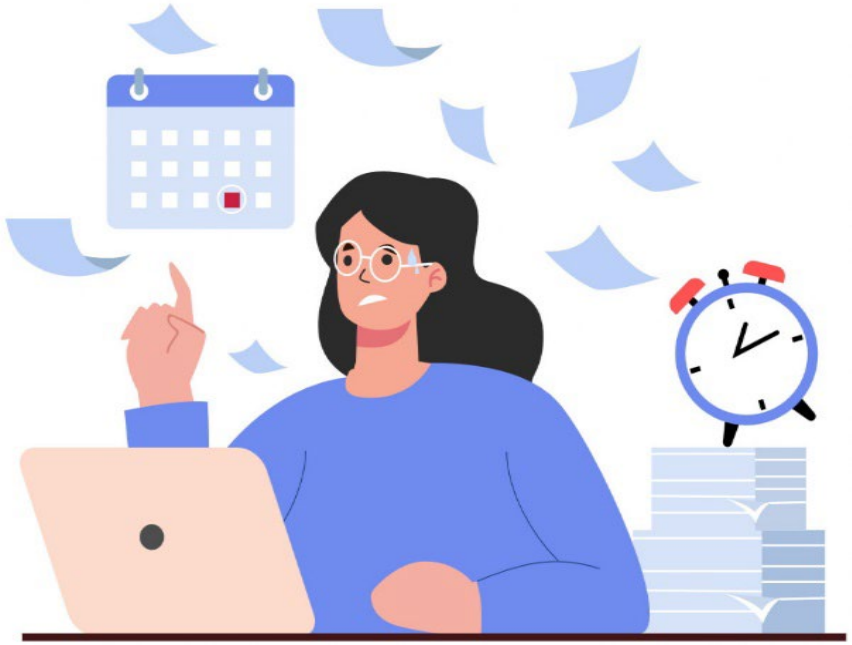

Головні результати 5. Перешкоди та економічна політика

!!

«Небезпечно працювати» піднялась з 3-го на 2-ге місце із збільшенням значення (із 46% до 58%)

«Перебої з електрикою» із суттєвим зменшенням значення **опустились з 1-го на 3-тє місце та ділять позицію із «зростанням цін»**, де значення суттєво не змінилось

«Брак робочої сили» піднявся з 2-го на 1-ше місце, водночас у відсотковому показнику значення суттєво не змінилось та становить 61% (було 63%)

Негативні оцінки економічної політики Уряду зменшились, водночас зросли нейтральні оцінки.

Основні перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час, % респондентів

У вересні 2024 року відбулись деякі зміни у трійці лідерів

- **«Перебої з електроенергією»** із суттєвим зменшенням значення (із 65% до 45%) **опустились з 1-го на 3-тє місце у рейтингу перешкод**
- **«Брак робочої сили» суттєво не змінився у значенні** (63% у серпні та 61% у вересні) **водночас піднявся з 2-го на 1-ше місце**
- **«Небезпечно працювати»** зі збільшенням значення (із 46% до 58%) **піднялась із 3-го на 2-ге місце**
- Перешкода **«зростання цін на сировину та товари» не змінилась у значенні** (46% у серпні та 45% у вересні) **та залишається на 3-му місці розділяючи його із «перебоями з електрикою»**
- **Корупція та тиск з боку правоохоронних органів все ще не є суттєвими проблемами**

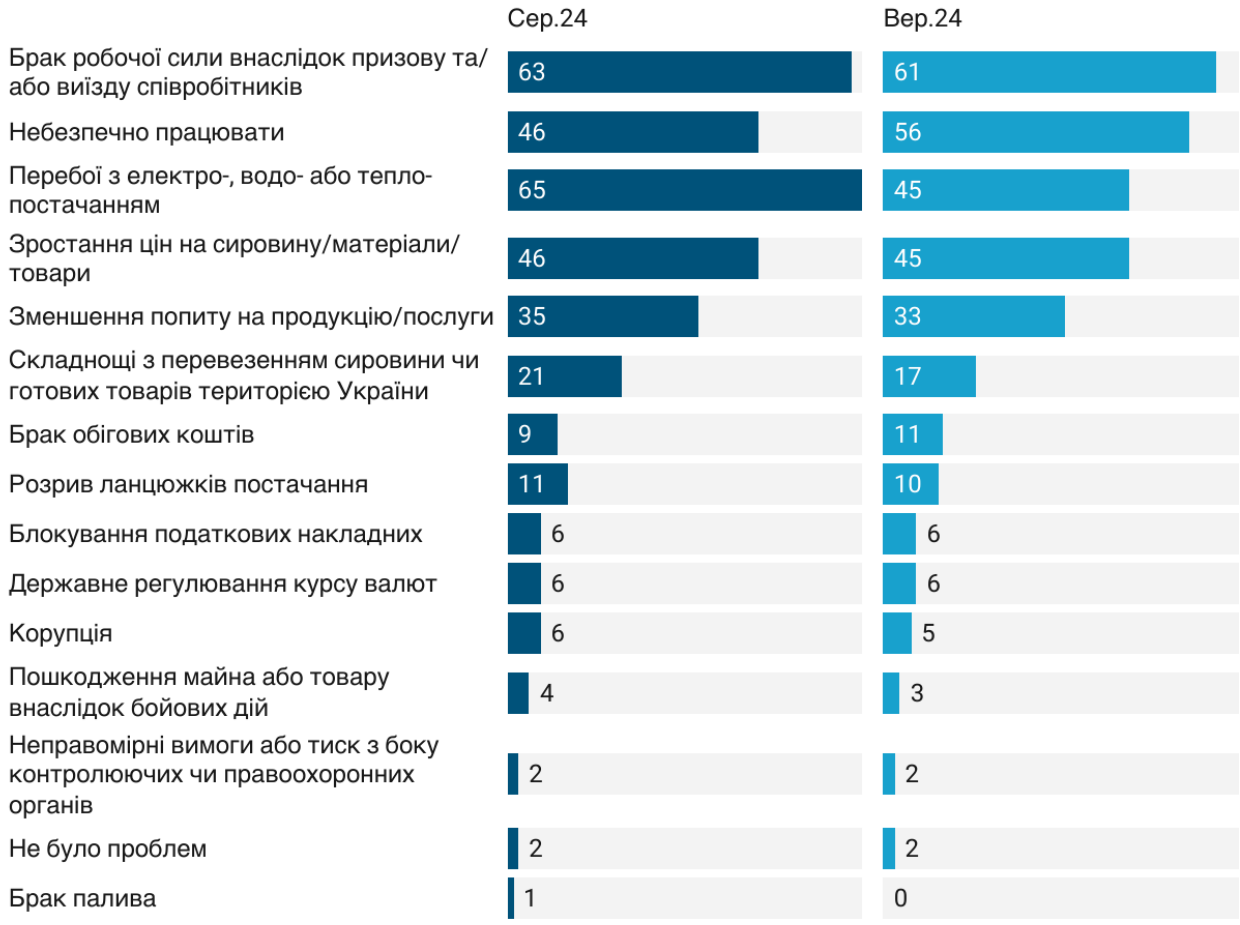

«Небезпечно працювати» на другій позиції у рейтингу

- Частка підприємств, **які повідомили, що працювати небезпечно, збільшилась** із 46% до 56%
- У переліку перешкод «небезпечно працювати» **піднялась з 2-го на 3-тє місце**

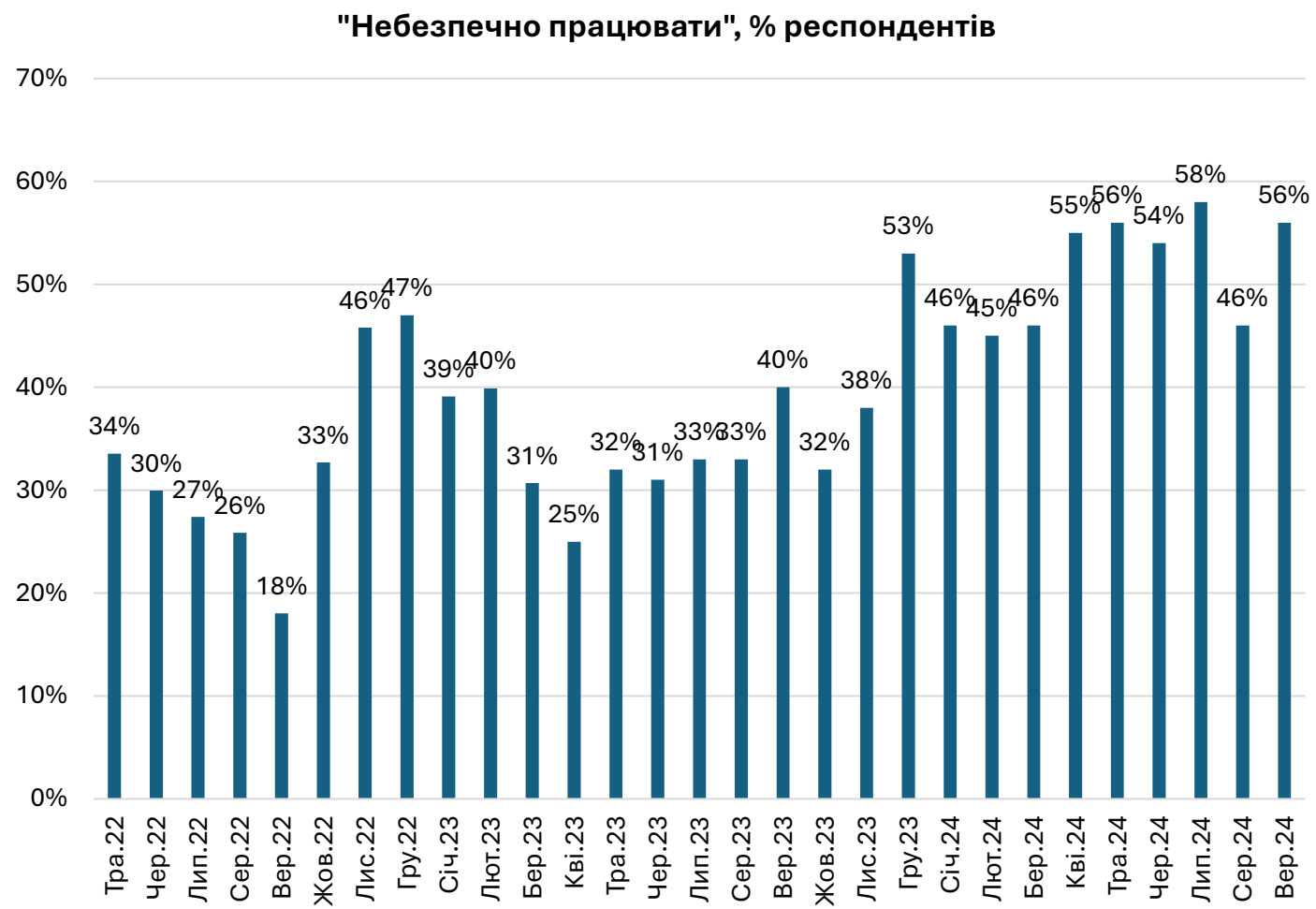

«Небезпечно працювати» у різних вимірах

«Небезпечно працювати» за розміром підприємств, % респондентів

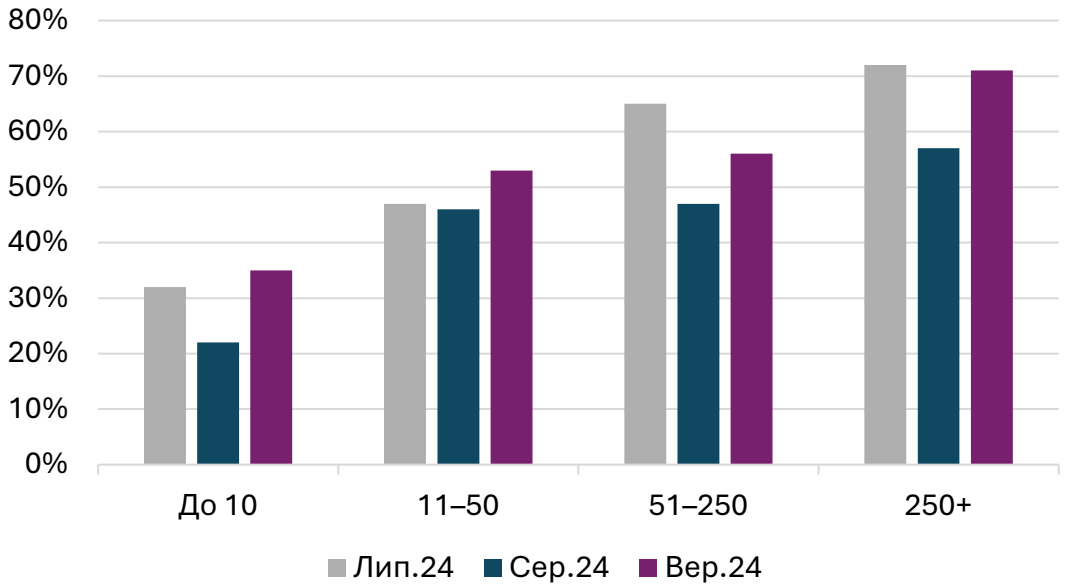

«Небезпечно працювати» за регіоном, % респондентів

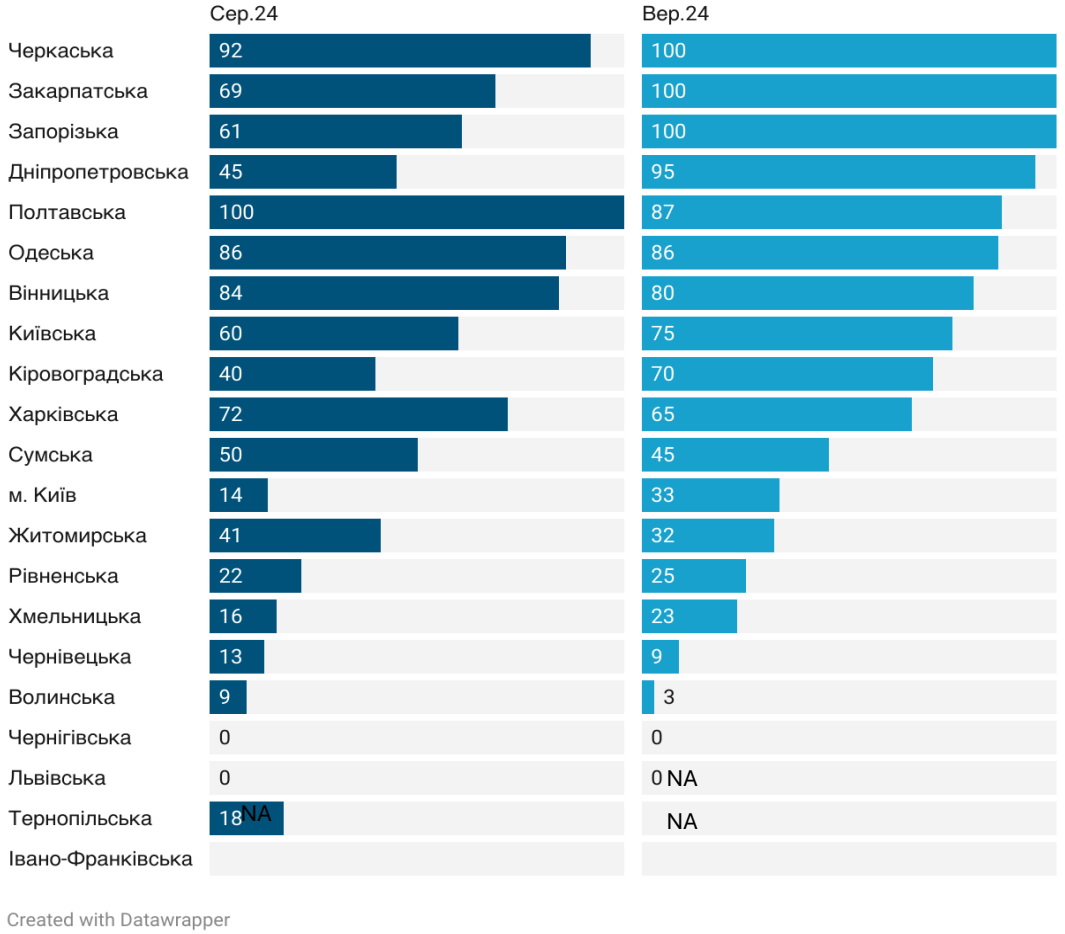

- % підприємств, які обрали «небезпечно працювати», суттєво збільшився для всіх підприємств, незалежно від розміру, водночас найвищим є значення для великих підприємств
- 80+% опитаних у Вінницькій, Одеській, Полтавській, Дніпропетровській, Запорізькій, Закарпатській та Черкаській областях вважають небезпечні умови перешкодою для ведення бізнесу

областях була недостатньою для порівняльного аналізу цього питання

«Зростання цін» другий місяць поспіль замикає трійку лідерів серед перешкод веденню бізнесу

- **Частка підприємств, для яких «зростання цін на сировину та матеріали» є перешкодою суттєво не змінилась** (46% у серпні та 45% у вересні)
- У переліку перешкод «зростання цін» **залишається на 3-му місці**

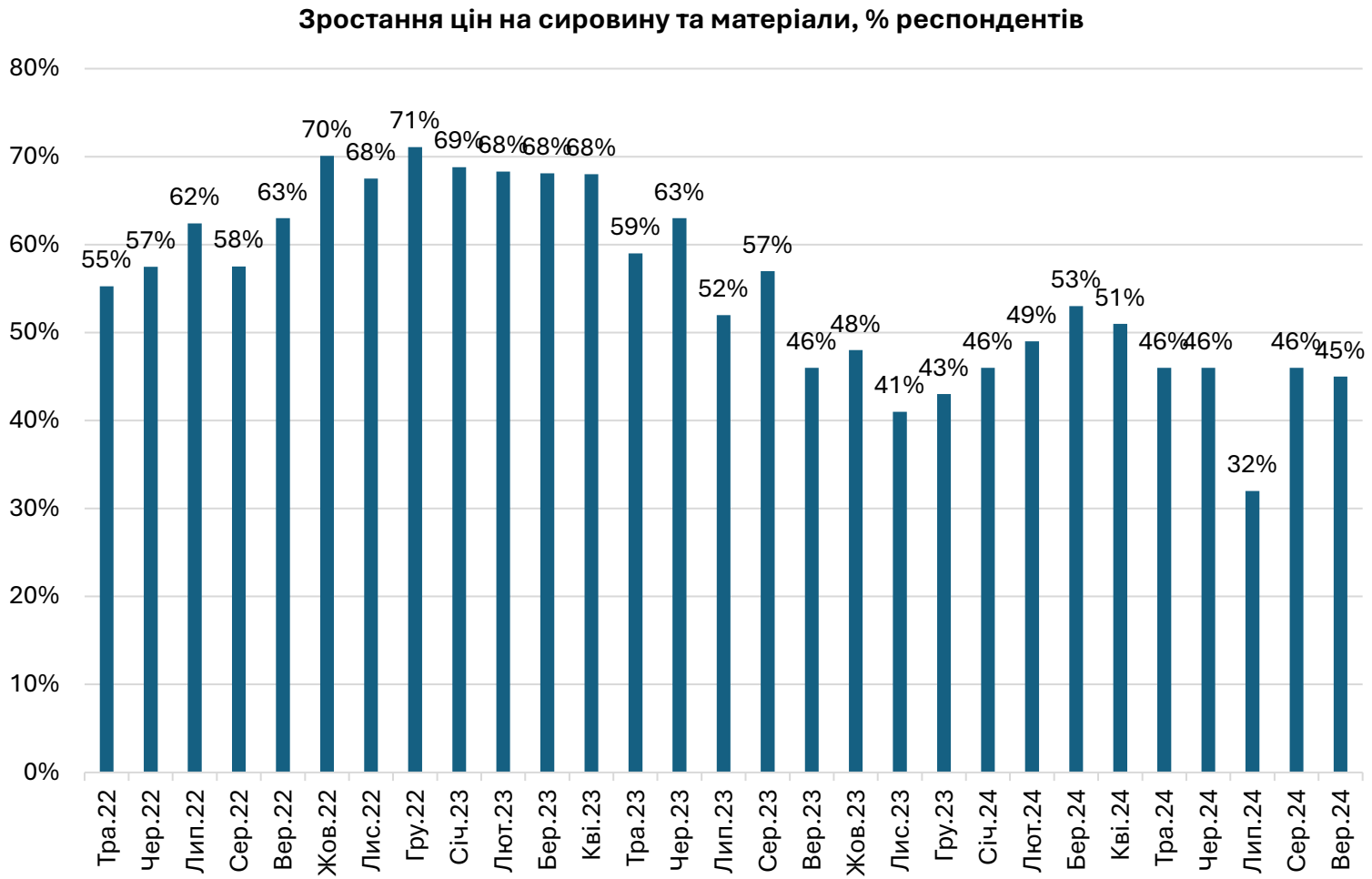

«Перебої з електрикою» втрачають актуальність

- **Значно зменшилася частка компаній, для яких «перебої з електроенергією» є перешкодою** (з 65% у серпні до 45% у вересні)
- **У переліку перешкод** «перебої з електроенергією» **опустилися з 1-го на 3-тє місце і ділить його з «зростанням цін»**

Перебої з електропостачанням як перешкода для бізнесу, % респондентів

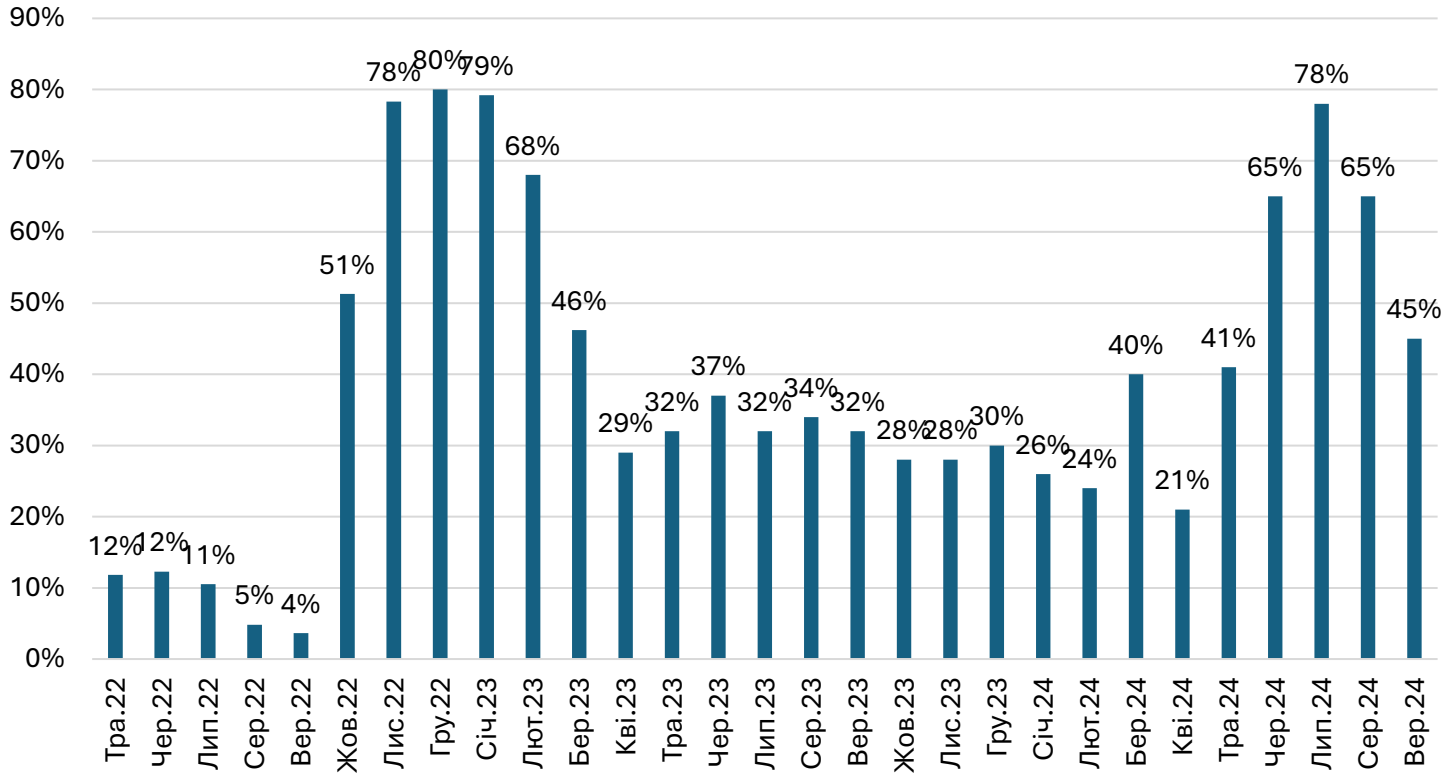

Негативних оцінок економічної політики Уряду знову стало менше

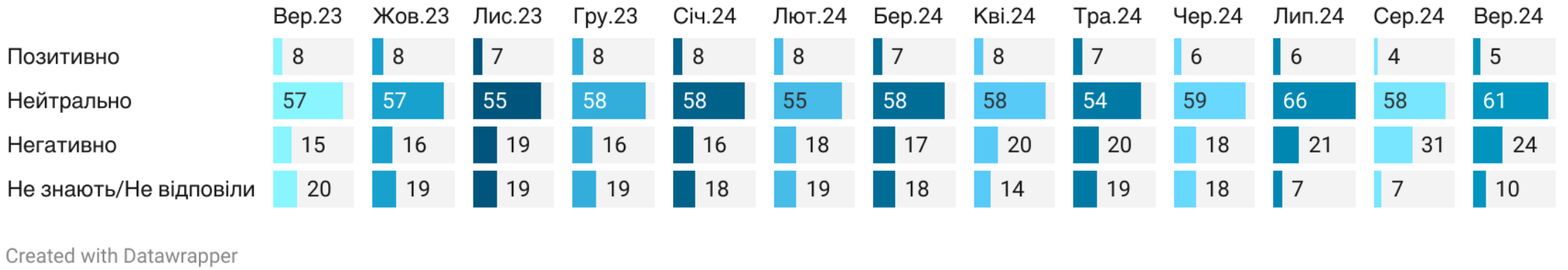

- **Частка позитивних оцінок політики Уряду щодо підтримки бізнесу суттєво не змінилась** та становить 5% (було 4% у серпні)
- **Частка нейтральних оцінок політики Уряду щодо підтримки бізнесу у вересні дещо зросла** (із 58% до 61%)
- **Частка негативних оцінок істотно зменшилась** (із 31% до 24%)
- **Частка тих, хто не визначився з відповіддю, дещо зросла** та становить 10% (два місяці поспіль було 7%)

Сьогодні в Україні держава для бізнесу є...

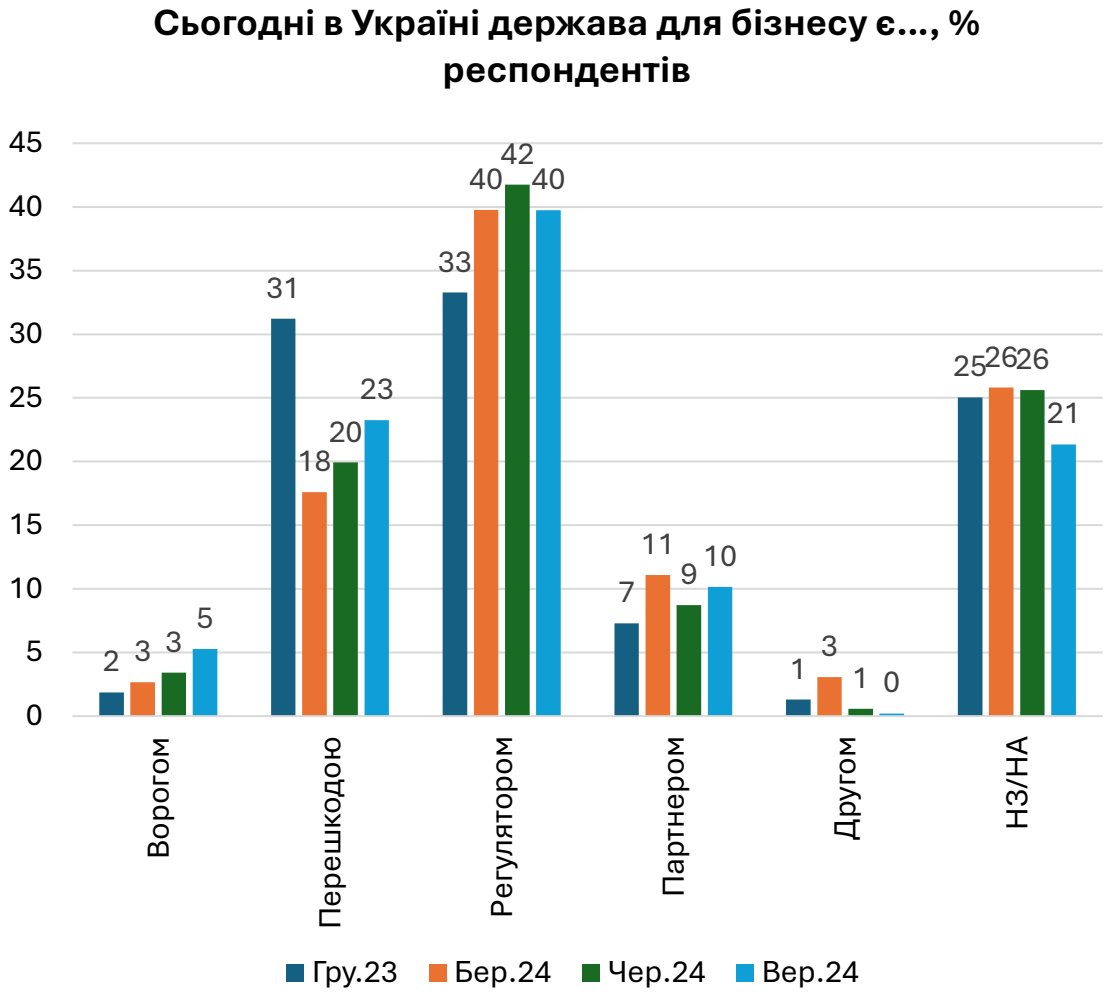

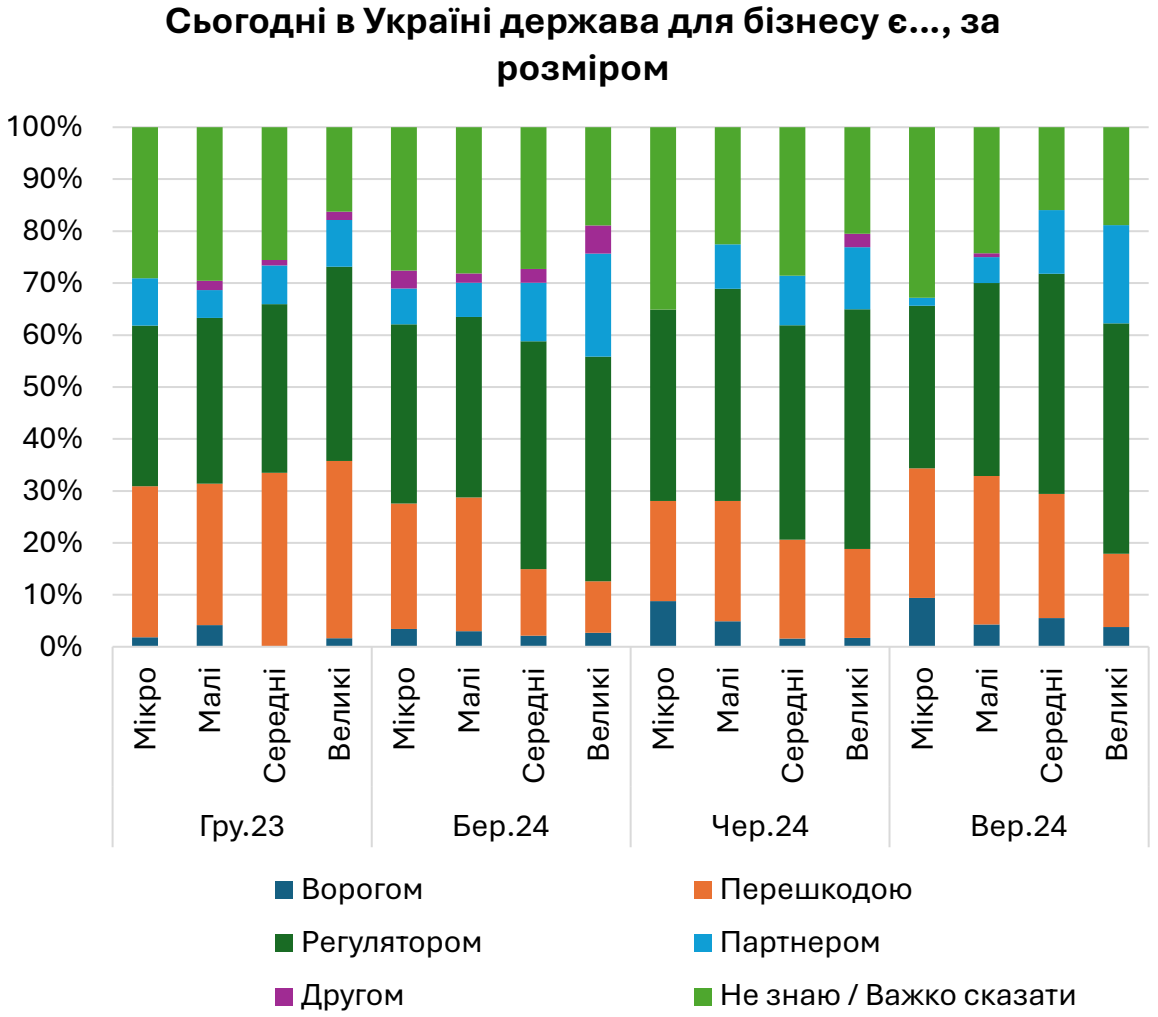

Відключення електроенергії

ГОЛОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ 6: ПЕРЕБОЇ З ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯМ

"Перебої з електроенергією" зі значним зниженням значення опустилися з 1 на 3 місце (з 65% у серпні до 45% у вересні)

Дві третини (66%) підприємств були змушені тимчасово призупиняти роботу через відключення електроенергії у серпні 2024 року

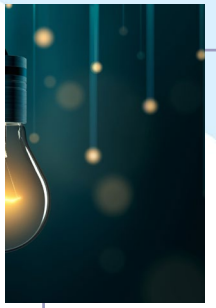

У серпні 2024 року через перебої з електроенергією бізнес втратив 10% загального робочого часу

Більше втрат зазнають мікропідприємства. Серед галузей промисловості найбільші втрати часу припадають на хімічну промисловість та деревообробку

«Перебої з електропостачанням» втрачають свою актуальність

- Суттєво знижується частка компаній, для яких «перебої з електроенергією» є перешкодою (з 65% у серпні до 45% у вересні)
- У списку перешкод "перебої з електроенергією" опустилися з 1 на 3 місце і ділять його зі "зростанням цін"

Перебої з електропостачанням як перешкода для бізнесу, % респондентів

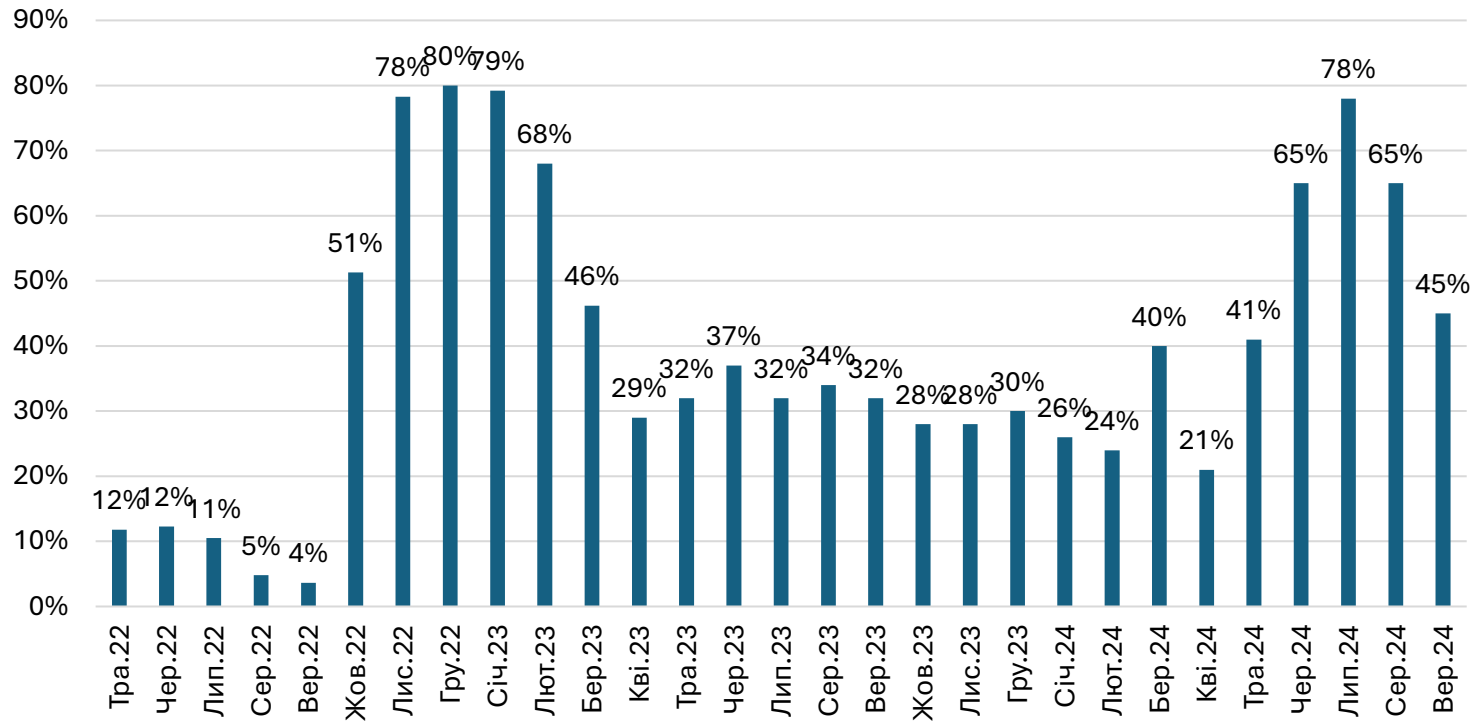

Більшість підприємств зупиняли роботу через перебої з електроенергією

Вплив відключень електроенергії на роботу підприємств (% опитаних)

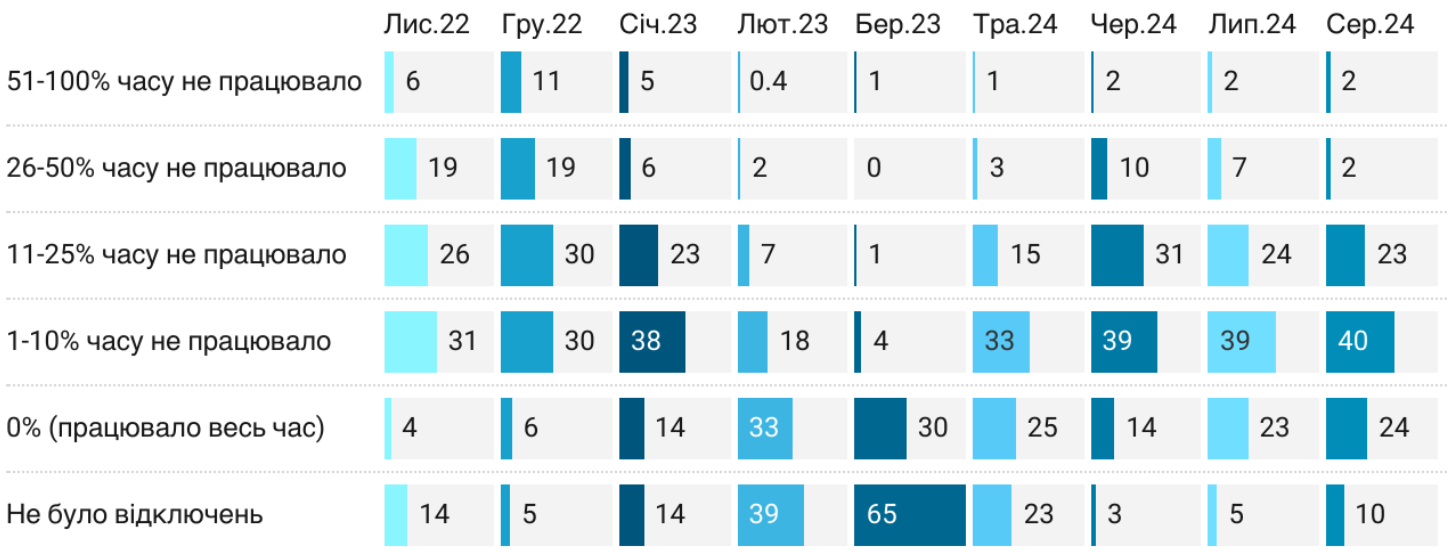

Дві третини (66%) бізнесів тимчасово призупиняли роботу через відключення електроенергії у серпні 2024 року (73% у липні):

- 40% підприємств зупиняли роботу лише на 1-10% робочого часу, а 23% – на 11-25% робочого часу
- Близько 2% підприємств не відпрацьовували більше половини робочого часу (51-100%)
- Проте 24% бізнесів працювали безперервно, попри відключення електроенергії
- У 10% бізнесів не було відключень електроенергії

Втрати робочого часу через відключення електроенергії

- **У серпні 2024** року через перебої з електроенергією **бізнес** втратив **10%** загального **робочого часу**
- Були зафіксовані **відмінності між галузями** та **регіонами**
- **Найбільших втрат** часу через перебої з електроенергією зазнали підприємства **Сумської** та **Черкаської областей**

Середній % часових втрат

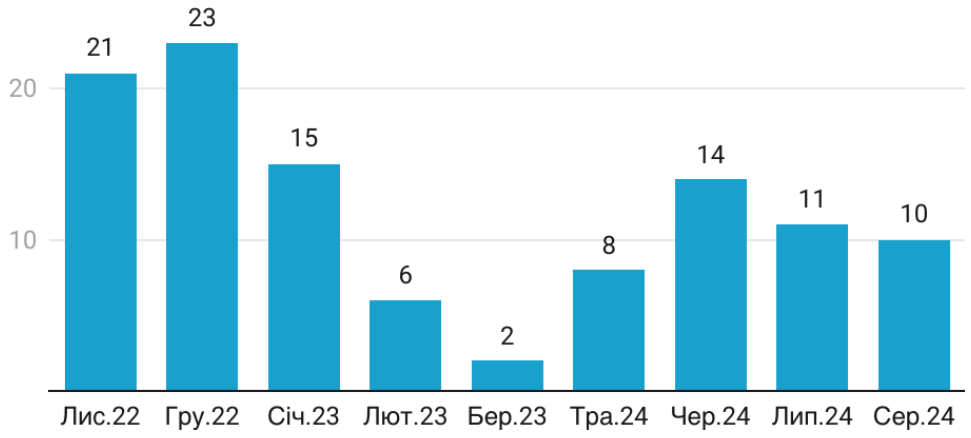

Created with Datawrapper

% часових втрат, за регіонами

	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Тра.24	Чер.24	Лип.24	Сер.24
Сумська	24	19	31	20	24	22	17	21
Черкаська	13	28	5	0	0	8	20	18
Харківська	42	49	30	6	11	22	8	15
Запорізька	36	37	13	3	14	18	24	14
Хмельницька	53	46	52	13	14	23	19	14
Чернівецька	21	35	27	1	3	19	12	12
Чернігівська	28	26	9	0	15	18	6	9
Тернопільська	6	6	6		4		14	9
Полтавська	20	11	6	6	8	5	5	9
Волинська	26	31	12	5	9	11	9	9
Кіровоградська	23	27	12	1	5	18	16	8
Дніпропетровська	6	17	8	6	0	25	6	6
Київ	22	21	15	13	10	10	14	6
Закарпатська	10	24	5	1	0	6	8	6
Одеська	7	4	2	0	9	6	5	5
Київська	18	26	11	18	4	7	4	3
Житомирська	8	16	2	1	0	18	6	3
Львівська	6	6	6	6	8	22	11	1
Рівненська	8	12	14	21	4	2	2	0
Вінницька	26	23	16	3	3	3	1	
Івано-Франківська	6	10	6		3			

Найбільше від блекаутів потерпає мікробізнес

- **Мікропідприємства** зазнають значно **більших втрат**
- Серед галузей промисловості **найбільші втрати** часу припадають на **хімічну** промисловість та **деревообробку**

% часових втрат, за розміром підприємств

	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Тра.24	Чер.24	Лип.24	Сер.24
Мікро	31	33	28	9	3	14	21	16	15
Малі	21	27	17	7	4	10	15	12	10
Середні	17	18	11	5	1	6	12	10	7
Великі	22	22	11	5	3	7	11	10	9

Created with Datawrapper

% часових втрат, за галуззю

	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Тра.24	Чер.24	Лип.24	Сер.24
Хімічна промисловість	20	29	13	6	1	8	14	12	14
Деревообробна промисловість	25	31	18	5	0	20	20	18	13
Машинобудування	28	25	16	11	2	9	15	12	11
Легка промисловість	19	25	12	4	7	7	16	15	8
Металургія	34	32	17	10	0	16	20	13	7
Харчова промисловість	18	18	12	5	2	5	11	10	7
Виготовлення будматеріалів	24	26	25	6	0	19	21	16	6

Created with Datawrapper

Нове щомісячне опитування підприємств. Методологія

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій буде проводити щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування складається з двох частин – регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти відповідають на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників -- випуску (виробництво), реалізації (продажів), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на півроку також будуть у фокусі нашої уваги.

Спеціальна частина Щомісячного дослідження дозволяє отримувати інформацію щодо специфічних тем. Спеціальна частина розглядає проблеми підприємств, вплив війни на обсяги виробництва, експортну діяльність, основні потреби бізнесу та оцінку державної політики.

У цьому дослідженні використовується панельна вибірка, яка включає 500+ підприємств, що розташовані у 21-му з 27-ми регіонів України, включаючи Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Київську, Кіровоградську, Львівську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку та Чернігівську області та місто Київ.

Польовий етап 29-ої хвилі тривав з 16 – 30 вересня, 2024 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи у вересні з серпнем 2024 року, чи іншого показника на момент проведення опитування (вересень 2024 року) та давали прогнози на наступні 2 - 3 чи 6 місяців залежно від питання. В окремих питаннях (де це було зазначено) результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року).

Дослідження стало можливим завдяки змінам у плані реалізації проєкту «За чесну та прозору митницю», який фінансувався Європейським Союзом та співфінансувався МФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США) та відбувалось під егідою цього проєкту з травня 2022 року по грудень 2023 року. З січня до квітня 2024 року дослідження відбувалося в рамках проєкту "Екстрена підтримка громадянського суспільства та ЗМІ у відповідь на війну в Україні", який реалізувався завдяки фінансовій підтримці Європейського Союзу.

Збір даних в серпні 2024-го став можливим за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Європейське Відродження України». Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу чи Міжнародного фонду «Відродження».

НАШІ КОНТАКТИ

Website: ier.com.ua

Email: rubanik@ier.kyiv.ua, kuziakiv@ier.kyiv.ua

Instagram https://www.instagram.com/ier_kyiv/

Facebook: https://www.facebook.com/IER.Kyiv/

Telegram: https://t.me/ukreconomic

Twitter: https://x.com/IER_Kyiv